

**BAYBURT KIRSALINDA
ÜRETİMDE KADININ ROLÜ VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI
PROJE RAPORU**

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Fahri YAVUZ

Arş. Gör. Mustafa TERİN

Arş. Gör. İrfan Okan GÜLER

Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

Bayburt, Mayıs 2014

BAYPROJE Yayını No: 13

ÖNSÖZ

Bayburt Bilgi Paylaşım ve Proje Üretim Derneği (BAYPROJE) dört yıla yakın bir süredir, Bayburt üzerinde yoğun bir biçimde çalışmaktadır. Bu güne kadar Bayburt'un göreceli üstünlüklerinin ve zayıf yönlerinin neler olduğunu tespit etmek, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak maksadıyla; muhtelif raporlar yayınladı, kongreler düzenledi, Bayburt'la ilgili Doktora ve Yüksek Lisans çalışmalarını destekleyip, teşvik ederek, Bayburt üstünde daha fazla kafa yorulması ve uygulanabilir somut sonuçlar çıkarılabilmesini sağlamaya çalıştı.

Elinizde bulunan bu kitap, **Bayburt Kırsalında Üretimde Kadının Rolü ve Etkinliğinin Artırılması Proje Raporu**, yukarıda sıraladığımız faaliyetlerin devamı olarak; son iki yıl içinde Bayburt için yaptırdığımız üç önemli araştırmadan biridir. Bu üç araştırmanın amacı; Bayburt için önemli olduğunu düşündüğümüz bazı konuların ilmi biçimde irdelenmesini sağlamak, çıkan sonuçların ilgililerce tartışılması ve elde edilen çıkarımlarla, Bayburt için yapılması gerekenlere karar verilmesine yardımcı olmaktır.

Bayburt incelenirken gerek okuduklarımızdan, gerek istatistiklerden, gerek tarihi süreç içinde yaşadıklarımızdan ve gerekse üç yılı aşkın bir süredir gözlemlediklerimizden kolayca çıkarılabilecek sonuç; Bayburt için öncü olarak ortaya çıkan **Tarım ve Hayvancılık, Taşçılık ve Turizm** sektörlerinden, **Tarım ve Hayvancılığın** önde olduğu ve dolayısıyla özel öneme sahip bulunduğudur.

Bayproje olarak; Temmuz 2011 de yazdığımız **Bayburt Seyahati Gözlem ve İnceleme Raporu**, Mayıs 2012 de düzenlediğimiz ve kitap haline getirdiğimiz **Bayburt'a Yatırım Yapan Girişimci Öyküleri Kongresi**, Temmuz 2012 yazdığımız **Çiftçi Eğitim Seminerleri Değerlendirme Raporu** ve Haziran 2014 de yazdığımız **Bayburt Seyahat Raporu** ile düzenlediğimiz ve katıldığımız tüm toplantılarda, Bayburt için kırsal kesimin ve dolayısı ile Tarım ve Hayvancılık Sektörü'nün önemini ısrarla vurguladık.

Bayburt'un toplam arazisinin **%57 si çayır ve mera, %35'i ise tarım arazisidir**. Sahip olduğu **900 km2 büyüklüğündeki ovası** Kuzey Doğu Anadolu Bölgesinin en büyük tarım arazisidir. Yapımı tamamlanan sulama amaçlı Demirözü Barajı ile son 5-6 sene içinde inşa edilen ve edilmekte olan 20 ye yakın sulama göleti ve Bayburt'un sahip olduğu Çoruh nehri ve kolları önümüzdeki yıllarda "sulu tarım" olanaklarını ciddi şekilde artırmış olacaktır.

Dolayısı ile **hayvancılık ve hayvancılığı destekleyen bitkisel üretimin, Bayburt'un en önemli ekonomik potansiyeli olduğu açıktır.** Bayburt'ta sanayi üretimi de tarım ve hayvancılık sektörünün girdi ve çıktılarına göre şekillenecektir.

Son 30 yılda Bayburt'un nüfusu, hızlı bir göç olgusu ile azalmaktadır. Özellikle kırsal kesimde gözlenen bu hızlı göçe rağmen, hala **Bayburt kırsalında (Köy ve İlçelerde) yaşayanların toplam İl nüfusuna oranı % 52 dir.** Bu oran da İl ekonomisinde kırsal kesimin (Tarım ve Hayvancılığın) önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

Kırsal kesimde çiftçinin mücadele ettiği ağır kış şartları, yetersiz yaşam koşulları, eğitim, sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamaması, ürününü pazarlamadaki güçlükleri, yüksek girdi maliyetleri, tarım ve hayvancılıkta uygulanan yeni teknolojilerin öğretilmemiş olması, tarım ve teşvik politikalarındaki aksaklıklar göç hızını artırmıştır. (Bayburt'un köylerinin 1965 yılındaki nüfusu 84.925 iken, 2010 yılında 36.875 düşmüştür). Öyle ki, Bayburt'un 1989 yılında İl olması ve 2008 yılında Bayburt Üniversitenin kurulmuş olması dahi bu hızlı göçü durduramamıştır.

Bu durum tespitinden hareket eden Bayburt Bilgi Paylaşım ve Proje Üretim Derneği (BAPROJE), Bayburt kırsalında mevcut potansiyeli harekete geçirebilmek için neler yapılması gerektiği konusunda sürekli istişarelerde bulunmakta, fikir üretmekte, iyi örnekleri tanıtmakta, ortaya çıkan olumlu fırsatlardan çiftçilerin yararlanmasına katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

BAYPROJE Bayburt kırsalında özellikle aile işletmelerinin daha verimli ve kaliteli üretim yapabilmeleri, ürettiklerini uygun koşullarla satabilmeleri, sonuç itibariyle toplam gelirlerini ve refah seviyelerini artırabilmeleri için, alınacak tedbirler ve uygulanacak projeler konusunda ortak akli ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Bayburt kırsal kesimde aile işletmelerinin verimli ve kaliteli bir üretim yaparak, karlı bir faaliyet yürütebilmelerinde, kadının önemli bir fonksiyonu olduğu, uzun yıllardır gözlemlenen bir husustur.

Genel olarak, kırsal kesimde yaşayan kadınlarımızın eğitimlerinin, hayat standartlarının, yaşam koşullarının şehirlerde yaşayanlara nispeten daha düşük, ancak sorumluluklarının daha fazla olduğu da bilinmektedir. Ayrıca, kadınların üretim hayatının belirli bölümlerinde, erkeklerden daha becerikli, verimli ve başarılı oldukları gözlemlerle kolayca tespit edilebilmektedir.

Esasen aile ekonomisinde kadın ve erkeğin birbirlerini tamamlayacak biçimde iş bölümü yapmaları, aile işletmelerinde verimliliği ve toplam geliri artırıcı etki yapmaktadır. Kadınların ekonomik yaşama katılımının artırılması, ülkelerin büyüme hızını etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, kırsal kesimin kendine özgü koşulları, üretim biçimleri ve süreçleri vardır. Dolayısı ile kırsal kesim kadınının konumunun ve etkinliğinin özel olarak incelenmesi gerektiği açıktır.

Derneğimiz, yukarıda sıraladığımız ön kabullerden hareket ederek, Bayburt kırsalında yaşayan kadınlarımızın konumunu, yaşam koşullarını, üretime katkılarını, gelecekle ilgili düşüncelerini, ekonomik yaşama katkılarının artırılması yollarını ilmi biçimde araştırma gereği duymuştur.

Böyle bir araştırma yaptırılmasına karar verilirken, şu soruların da cevabının bulunması beklenmiştir:

- Bayburt'un kalkınmasında kırsal kesimin (dolayısıyla tarım ve hayvancılığın) önemli bir yeri olduğuna göre, kırsalda kurulu aile işletmelerinin yapısı, ortalama büyüklüğü, üretim biçimi nasıldır?
- Bu işletmelerde kadının yeri nedir?
- Kırsal kesim aile işletmelerinde kadının üretken yapısı etkin biçimde nasıl kullanılabilir ve bu etkinlik nasıl artırılabilir?
- Kırsal kesimde kadının üretime katkısını ve verimliliğini artırmak için, kadınlara dönük neler yapılmalıdır?
- Bayburt kırsalında genel olarak erkeğin mevcut şartların ağırlığı ve olumsuzluğu karşısında takındığı kötümser ve kaderci tavrın değiştirilmesinde aile işletmelerinin kadın üyeleri etkin olabilir mi? Öncülük yapabilir mi?

Araştırma, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fahri Yavuz ve çalışma arkadaşları tarafından yürütülmüş ve yaklaşık 1,5 yılda tamamlanabilmiştir. Bayburt kırsalında 9 yerleşim biriminde, 120 kadınla yüz yüze yapılan anket çalışması, daha sonra konuyla ilgili kamu yöneticileri ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile yapılan iki ayrı toplantıda her yönü ile değerlendirilmiştir. Ayrıca yapılan swot analizi ile çalışma desteklenmiştir.

Kanaatimizce, bu güne kadar Bayburt kırsalındaki kadının konumunu ve üretim potansiyelini inceleyen en kapsamlı çalışma olan bu araştırma projesi, büyük ölçüde amacına ulaşmıştır.

Bu araştırma proje raporunu hazırlayan Prof. Dr. Fahri Yavuz'a ve çalışma ekibine çabalarından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz. Yine BAYPROJE'nin böyle bir projeyi gerçekleştirmesine maddi katkıda bulunarak yardımcı olan, değerli hemşerimiz Ünsal KIRAÇ'a teşekkür ediyoruz.

Bu kitabın, konuya ilgi duyan, Bayburt'u düşünenlere, Bayburt için çaba sarf eden Kamu Yöneticileri ve Sivil Toplum Kuruluşları'na yapacakları çalışmalarda yardımcı olacağını umuyoruz.

29 Ekim 2014

Akın BAYRAK

BAYPROJE Yönetim Kurulu Adına

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ (Akın BAYRAK)	ii
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
1.GİRİŞ	1
2. AMAÇ	3
3. ÇALIŞMA ALANI	4
3.1. Coğrafik Durum	4
3.2. İdari ve Sosyo-Ekonomik Durum	6
3.3. Tarımsal Durum	8
3.4. İstihdam Yapısı	13
3.5. Bayburt'ta Kırsal Kadın Profili: 2003 Heybettepe Köyü Örneği	14
4. MATERYAL VE YÖNTEM	17
4.1. Materyal	17
4.2. Yöntem	17
4.2.1. Analizler	18
4.2.2. Çalıştay	18
5. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	19
5.1. Kişisel Bilgiler	19
5.2. İşletme ile İlgili Bilgiler	21
5.3. Yaşam Şartları ile İlgili Bilgiler	23
5.4. İş Şartları ile İlgili Bilgiler	26
5.5. İleriye Yönelik Düşünceler	30
5.6. Etkinliğin Artırılmasına Yönelik Düşünceler	34
5.7. Aile içi İletişim Davranışları	36
6. ÇALIŞTAY RAPORU	39
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	41
7.1. Araştırma Sonuçları	41
7.2. Çalıştay Sonuçları	48
8. KAYNAKÇA	54

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 3.1.	Bayburt ili nüfus verileri	7
Tablo 3.2.	Bayburt ili nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı	7
Tablo 3.3.	Bayburt ili 15 yaş üstü nüfusun okur-yazarlık durumu	8
Tablo 3.4.	Bayburt İlinde büyükbaş hayvan varlığı	9
Tablo 3.5.	Bayburt İlinde küçükbaş hayvan varlığı	10
Tablo 3.6.	Bayburt İlinde büyükbaş ve küçükbaş süt üretimi (Ton)	10
Tablo 3.7.	Bayburt İlinde kovan sayısı ve bal üretimi (Ton)	11
Tablo 3.8.	Bayburt İlinde arazinin kullanım şekline göre dağılımı (Da)	12
Tablo 3.9.	Bayburt'ta öne çıkan bitkisel ürünlerin ekim alanı, üretim, verim miktarları	12
Tablo 3.10.	Bayburt İlinde Tarımsal Üretim Değeri (Bin TL)	13
Tablo 3.11.	İşgücünün sektörlere göre dağılımı (2007 Verileri)	14
Tablo 4.1.	Anketlerin köylere göre dağılımı	17
Tablo 5.1.	Medeni durum	19
Tablo 5.2.	Tanımlayıcı istatistikler	20
Tablo 5.3.	Evlenmeden önce yaşadığınız yer	20
Tablo 5.4.	Eğitim durumu	20
Tablo 5.5.	Sosyal güvence durumu	21
Tablo 5.6.	Uğraşı alanı ile ilgili bir konuda bilgi alıp almama durumu	21
Tablo 5.7.	Ağırlıklı olarak yapılan tarımsal faaliyet	21
Tablo 5.8.	Hayvan varlığı	22
Tablo 5.9.	Büyükbaş hayvan varlığının dağılımı	22
Tablo 5.10.	Arazilerin mülkiyetine göre dağılımı	22
Tablo 5.11.	Arazi ile ilgili tanımlayıcı istatistikler	23
Tablo 5.12.	Arazilerin nev'ine göre dağılımı	23
Tablo 5.13.	Evin inşaa şekli	23
Tablo 5.14.	Evin fiziki imkânları ile ilgili bazı tespitler	24
Tablo 5.15.	Evde kullanılan teknolojik ürünlerin varlığı	24
Tablo 5.16.	Cep telefonu varlığı durumu	25
Tablo 5.17.	İnternet ile ilgili tespitler	25
Tablo 5.18.	İnternet kullanım amacı	25
Tablo 5.19.	Ev şartlarında iyileştirilmesi gereken hususlar	26
Tablo 5.20.	Ailenizin gelir kaynakları	26

Tablo 5.21.	Tarımsal üretime katılma durumu	26
Tablo 5.22.	Tarımsal üretime katılmama nedeni	27
Tablo 5.23.	Katıldığınız tarımsal faaliyet	27
Tablo 5.24.	Bitkisel üretim faaliyetinde katkı verilen aşamalar	27
Tablo 5.25.	Hayvansal üretim faaliyetinde katkı verilen aşamalar	28
Tablo 5.26.	Kadına fikir sorma durumu	28
Tablo 5.27.	Üretimle ilgili alınan kararlarda fikrinizin alınmama nedenleri	28
Tablo 5.28.	İş şartlarına ait bazı tespitler	29
Tablo 5.29.	İşi geliştirme şekilleri	29
Tablo 5.30.	Üretimle ilgili bilgi kaynakları	30
Tablo 5.31.	Üretilecek ürüne karar verme şekli	30
Tablo 5.32.	Tarımsal faaliyetlerin değişik aşamalarına üreticilerin ayırdığı zaman (%)	30
Tablo 5.33.	Yaş grupları itibariyle köyde yaşamaya devam etme düşüncesi	31
Tablo 5.34.	Köyde yaşamı cazip kılan faktörler ve etkileri	31
Tablo 5.35.	Köyde yaşamak istememe nedenleri ve etkileri	32
Tablo 5.36.	Kızınızın köyden biriyle evlendirme durumu	32
Tablo 5.37.	Yaş grupları itibariyle kızını köyden biriyle evlendirme düşüncesi	32
Tablo 5.38.	Köydeki genç kızlar geleceklerini köyde görme durumu	33
Tablo 5.39.	Düzenli bir gelire sahip olduğunda yaşamak istenilen yer	33
Tablo 5.40.	Bilgi ve becerinizi geliştirmeye yönelik kurs veya eğitime katılma durumu	33
Tablo 5.41.	Yaş gruplarının bilgi ve becerilerini geliştirmek için kursa katılma isteği	34
Tablo 5.42.	Bilgi ve becerinizi geliştirmeye yönelik kurs katılım amacı	34
Tablo 5.43.	Kadınların tarımsal üretimde daha etkin olması için yapılması istenenler	35
Tablo 5.44.	İş şartlarında iyileştirilmesi gerekenler	35
Tablo 5.45.	Uğraşını alanınızda etkinliğin artması için kamudan beklentiler	36
Tablo 5.46.	Evde ağırlıklı olarak kimin sözü geçer	36
Tablo 5.47.	Ailede herhangi bir konuda karar alınırken fikrinizin alınma durumu	37
Tablo 5.48.	Örf, adet ve göreneklerin köyde istediğiniz yaşamı yaşamadaki etkisi	37
Tablo 5.49.	Günlük yaşamda aldığınız kararlarda aile reisinin etkisi	37
Tablo 5.50.	Yaş grupları itibariyle günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisi	38

1. GİRİŞ

Türkiye, ekonomik ve sosyal kalkınmasını belirli bir program dâhilinde yürüten ve planlı kalkınmayı 1930'lu yıllarda uygulamaya koyan ender ülkelerdendir. Ülkemizde çeşitli zamanlarda; toplum kalkınması, köy kalkınması veya tarımsal kalkınma olarak isimlendirilen kalkınma girişimleri, 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren “kırsal kalkınma” kavramı içerisinde ele alınmış olup, farklı ekonomik ve sosyal sektörleri ilgilendiren yeni bir mekânsal politika alanı olarak kabul edilmiştir (Anonim a, Anonim b).

En basit tanımıyla kırsal kalkınma; insan yaşamına olumsuzluklar getiren kırsal çevre koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalardır. Kırsalda yaşayan kişiler için; gelir, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik gibi yaşam kalitesini etkileyen faktörlerde gelişmeler sağlamaktır (Anonim c, Ekin 2008, Tolunay ve Akyol 2006). Kırsal kalkınma, bu gelişimleri sağlarken çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeten ve farklı toplumsal tabakaların tercihlerine göre sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü bir yaklaşımla planlayan bir eğitim ve örgütlenme süreci olarak ortaya çıkmaktadır (Anonim d, Işık ve Baysal 2011, Önen ve Albayrak 2011, Açıklın ve Saltık 2007).

Kalkınma plancıları ve kalkınmayla uğraşan ekonomistler, kalkınmanın temelinde; cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm toplum üyelerinin, üretimin her aşamasına katılması gerektiğini belirterek; kadının iş gücüne katılımının ve katkısının etkili olduğunu sık sık vurgulamışlardır. Kadının ekonomik yaşama gerektiği kadar dâhil edilmemesi, kalkınma politikaları içerisinde her zaman tartışma konusu olmuştur. Sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleşmesi ve yoksulluğun azaltılabilmesi için kadınların üretimde daha üretken olması gerektiği ifade edilmektedir. Kadının ekonomiye katkısının olabilmesi için eğitim düzeyinin ve çalışma deneyiminin artırılmasının yanı sıra; kadın istihdamında kayıt dışılığın önüne geçilmesinin gerekliliği de vurgulanmaktadır (Gülçubuk 2012, Tutar ve Yetişen 2009, Oktik 1997).

Ancak, Türkiye’de kadının etkin şekilde kırsal alan yaşamına katılımının önünde sosyo-kültürel faktörler ve yasal eksikliklerin yanı sıra, tarımsal engeller de durmaktadır. Ülkemizde kırsal alanda kadınlar; genellikle toplum gözünde değerli sayılmayan işlerde ücretsiz aile işçisi konumunda çalışmaktadır. Ücret karşılığı çalışmaları halinde ise elde ettikleri geliri, genellikle aile reisi kabul edilen erkeğe vermekte; kendi emeğinin getirisine çoğu zaman sahip olamamaktadır. Bununla beraber, Türkiye’de kadınların işgücüne katılmamasının temel sebeplerinden bazıları ise toplumsal baskı ve toplumda kadınlara atfedilen roller olduğu söylenebilir. Kadınların “başkaları ne der endişesi” ile iş yaşamından uzak kalmaları

toplumsal baskı kaynaklı bir sosyo-kültürel engeldir. Toplumsal baskı, yaşanan bölge, medeni durum, eşin eğitim durumu, hane halkı büyüklüğü gibi unsurlar ile tarımsal istihdamın azalma eğiliminde olması ve kente göç gibi faktörler kadının iş yaşamına katılımını etkileyen nedenler arasında olduğu belirtilmektedir (Özaktaş ve Konur 2012, Kulak 2011, Tutar ve Yetişen 2009, Örnek 2007, Ecevit 1994).

Ayrıca kadının her alanda söz sahibi olmasının ve güçlenmesinin önündeki engellerden bir diğeri ise ataerkil zihniyet ve yapıların etkinliği sonucu erkek egemen toplumda yaşanan, kadına karşı aile içi şiddetin yaygınlığıdır. Bunun yanı sıra, örf ve adetle sürüp gelen evlilik ve kadın-erkek statüsünün gereği olarak, ev içi faaliyetleri ve çocuk bakımı sorumluluğunun toplumsal olarak kadınlar üzerinde görülmesi nedeniyle, kadınların çalışma yaşamına katılımı sınırlanabilmektedir. Bir başka engel ise; maddi imkânsızlıklarla kentli kadınlara göre daha fazla karşılaşan kırsal kadın; giderek azalsa da hala dayanıklı tüketim mallarına yeterince erişemediği için, ev içi faaliyetlere daha fazla zaman ayırarak, başka faaliyetlerde yer alamamaktadır (Kulak 2011, Koca 2010, Hoşgör 2008, Bingöl 1988).

Kırsal kalkınmada kadının katılımı sağlanmadan, gerçek anlamda başarıya ulaşmanın mümkün olmadığı açıktır. Kırsal alanda çalışan kadınlar için temel problem; istihdamı artırmaktan ziyade, istihdamın niteliğini değiştirmek ve yüksek refah koşullarına kavuşturmadır. Eğitim yoluyla kadınlara yeni beceriler kazandırabilmek, hali hazırda yaptıkları işleri daha verimli kılabilme, bilinçlendirilmelerini sağlayabilmek ve en nihayetinde kadının kişisel anlamda güçlenmesini gerçekleştirebilmek için katkıda bulunabilmek hedeflenmelidir. Bu sayede, kadının toplum içinde üstlendiği sosyo-ekonomik ve kültürel rollere uygun haklar elde etmesi ve toplumsal ilişkiler sisteminde saygınlık kazanması sağlanmış olur. Ancak bu süreçte toplumun tümünün de bu eğitim sürecine katılması ve özellikle erkeklerin bu konudaki duyarlılığının artırılması önemlidir (Örnek 2007, Keskin 2004, Özgen ve Ufuk 2000).

2. AMAÇ

Bu teorik çerçeve ve ön kabuller doğrultusunda projenin amacı, **Bayburt ilindeki kırsal alanda kadınların üretim süreçlerine katılımı, bu katılımı etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri, kadının aile içi iletişim ve karar alma süreçlerindeki rollerini, kadınların Bayburt ili ekonomisine olası katkılarını, üretime katkılarını artırmaya yönelik faaliyetleri, tarımsal uygulamalara bilinçli şekilde dâhil olabilmelerinin koşullarını, üretimde kalite ve verimliliği yükselterek hayat standartlarında sürdürülebilir bir artış elde etmelerine daha fazla ve etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri imkânlarını araştırmaktır.** Bu genel amacı gerçekleştirmek için:

- Mevcut durumun ve problemlerin tespit edilmesi,
- Kadınların kırsal alanda üretim süreçlerine katılmada etkili faktörlerin belirlenmesi,
- Kadınların aile içi ve dışı karar almadaki rollerinin saptanması,
- Yapılacak deskriptif analizlerle problemlerin kaynaklarına ve çözümüne yönelik yeni bilgi ve yaklaşımların üretilmesi,
- Toplanan veriler ve analizlerden elde edilen tespitlerin yapılan çalıştayla doğrulanması,
- Kadınlara yönelik geliştirilecek önerilerin toplumsal cinsiyet farklılığı temeline dayalı olarak ortaya koyulması,
- Kadınların günlük yaşama dair sorunları ile tarımsal üretime katılım ve sorunları arasında ilişkilerin aranması,
- Kadınların kendi sorunlarının çözümü yönünde organize olabilecekleri formel ve enformel modeller üzerine önerilerin sunulması ve
- Mevcut koşulları iyileştirmeye yönelik yerel inisiyatiflerin alternatif strateji ve eylemlerinin belirlenmesi gibi alt amaçların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

3. ÇALIŞMA ALANI

3.1. Coğrafi Durum

Bayburt ili; doğusunda Erzurum, batısında Gümüşhane, kuzeyinde Trabzon ve Rize illeri, güneyinde ise Erzincan iliyle çevrilidir. Kuzeydoğusunda Doğu Karadeniz sıradağlarının hemen güneyinde, Çoruh nehri kenarında ve denizden 1550 m yükseklikte kurulmuş, 3739 km² yüzölçümlü bir ildir. 21 Haziran 1989 tarih ve 20202 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kanunla il olmuştur.

Genel olarak ilin arazisi dalgalı bir yapıya sahiptir. Topoğrafik yapı bakımından üç bölümden oluşmaktadır. Birincisi: ilin batı yakasını oluşturan Bayburt Ovası, ikincisi akarsuların oluşturduğu vadiler, üçüncüsü ise ilçenin etrafını çevreleyen dağlık alanlardır.

Bayburt merkez ilçeden başka; Kuzeyde Aydıntepe, Güneybatıda Demirözü ilçeleri bulunmaktadır. Ayrıca Bayburt'un 6 beldesi bulunmaktadır. Bunlar; Merkez ilçeye bağlı Arpalı, Akşar, Çayıryolu, Konursu beldeleri ile Demirözü ilçesine bağlı Beşpınar, Gökçetepe beldeleridir. Tek bucak merkezi olan Maden ise ilin doğusunda Erzurum yolu üzerindedir. Aydıntepe ilçesine bağlı 23, Demirözü ilçesine bağlı 27, merkez ilçeye bağlı 121 köy olmak üzere, il genelinde toplam 171 köyü bulunmaktadır.

Ovalar: Yaklaşık olarak 900 km² 'yi bulan Bayburt ovası, esas itibariyle dört bölümden oluşmaktadır. Güneydoğu bölümünü oluşturan Keçevi düzündeki yükseklik 1600-1750 metreler arasında yer tutar, batı kesiminde yer alan Mormuş düzlüğü ise yükseklik olarak 1550-1600 metreler arasındadır. Üçüncü bölümü oluşturan Aydıntepe ovası, kuzeyde yer alır. Bu ovanın yükseltisi 1450-1550 metreler arasındadır. Dördüncüsü ise kuzeydoğuda, Değirmencik suyu ile Çoruh nehrinin birleştiği kesimde, Bayburt şehrinin kuzeyinde yer alan Düzeke ovasıdır. Yüzölçümü bakımından az olan bu ovanın uzunluğu 35 km, genişliği 10 km'yi geçmez, yükseltisi ise diğer üç ovanın az olup, 1400-1500 metreler arasındadır. Bu ova ve düzlüklerin kuzey ve güneyinde yer alan birikinti yelpazeleri üzerinde yerleşim merkezleri ve bilhassa köyler kurulmuştur.

Dağlar: Dağlık alanlar saha yüzölçümünün % 45' ini oluşturmaktadır. Bayburt Ovası'nın etrafında sahanın doğu yarısında dağlık alanlar yer almakta ve ovanın kuzeyinde ve güneyinde yüksek sıradağlar bulunmamaktadır. Güneyde yer alan dağların başlıcaları; batıdan doğuya doğru, Pulur (2300 m), Otlukbeli (2520 m), Saruhan (2400 m), Coşan (2963 m), Kop (2600 m) ve Çavuşkıran (2580 m) dağlarıdır. Sahanın kuzey kesimindeki dağlar; batıdan doğuya doğru, Zülfe (2750 m), Kemer (2856 m), Soğanlı (2750 m), Haldizen (3000 m),

Kırklar (3350 m) dağlarıdır. Çoruh nehrinin çizmiş olduğu yayın orta bölümünde oluşan sahanın doğu kesiminde, nispeten yüksek tepeler (2250 – 2500 m) yer almaktadır. Kaledere tepesi (2500 m) ve Ziyaret tepesi (2400 m) bunlara örnektir.

Yaylalar: İl; coğrafi konumuyla, ülke genelinde fazlaca yaylaya sahip illerinden biridir. Yaylalar genel olarak Kop ve Soğanlı dağlarında bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Aydıntepe, Akbulut, Cumavank, Otlukbeli, Yazıyurdu, Yoncalı, Tohnovi, Çatavdar, Somarova, Karakay, Menge, Seydiyakup, Gökçedere, Dumlu, Günbuldu, Şur, Irmak, Eser, Çukur, Ardıçgözü, Armutlu, Göloba, Çençül ve Kop yaylalarıdır.

Akarsular: İlin ve ülkemizin en önemli su kaynaklarından biri olan Çoruh Nehri kaynağını Mescit dağlarından (3239 m.) alarak il sınırlarına güney doğudan girmektedir. Nehrin oluşması esnasında Masat vadisinden gelen ana kaynak ile Kop dağlarının eteklerinden gelen kop suyu maden bucağında birleşirler, alt kısımlarındaki diğer küçük Derelerin sularını da toplayan Çoruh nehri, şehre ulaşır. Şehir yerleşiminin orta bölümünden güney – kuzey doğrultusunda geçen Çoruh aynı yönde akışına bir süre daha devam eder. Düzeke ovasında diğer önemli yan kolu olan Değirmencik suyunu alır. Değirmencik suyu Otlukbeli ve Pulur dağlarından kaynağını alan Beşpınar deresi ile Pulur (Gökcedere) deresinin Mormuş ovasında birleşen suyu ile Akşar ve Sorkunlu derelerinin sularından oluşur. Çoruh nehri, Değirmencik suyunu aldıktan sonra suları iyice çoğalır ve dirsek yaparak doğuya yönelir. Daha sonra nehir dar ve derin olan Çoruh vadisine girer ve batı-doğu doğrultusunda akışına devam ederek ili terk eder.

Göller: İlin gölleri genelde krater gölleri olup, Soğanlı Dağları üzerinde yer almaktadır. Bunlardan bazıları Haldizen (Balıklı Göl) ve Göloba (Atlı Göl)dür.

İklim: Bayburt'ta Doğu Karadeniz iklimi ile Doğu Anadolu iklimi arasında, karasal özellikleri ağır basan bir geçiş iklimi hüküm sürmektedir. Bu nedenle yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Ancak, gerek ortalama yüksekliğin azlığı, gerekse vadiler sisteminin oluşturduğu “Mikroklima” sayesinde Doğu Anadolu'ya göre iklim yumuşaktır. Yaz günleri genellikle Mayıs – Eylül ayları arasında kendini göstermektedir. Bayburt'ta yağışlı günler 102, ortalama yağış 433.4 mm'dir. En yüksek sıcaklık 36,2 °C (20.07.1962) ve en düşük sıcaklık –26,2 °C (29.01.1964), ortalama sıcaklık ise 7,0 °C derecedir.

Bitki Örtüsü: Bitki örtüsü açısından çeşitlilik göstermesine rağmen, zengin değildir. İl arazisinin %27'si ekilebilir arazi, %2'si çayır, %3'ü orman, %49'u mera ve yayla, %19'u ise kayalık ve bozkırdır.

Ormanlar: Çok eski yıllarda çamlık olduğu bilinen bu yörede, bilinçsiz kesim, yangın ve teknolojik hareketler sonunda bugün orman yok denecek kadar azdır. Çoruh vadisi bölümlerinde meşenin hâkim olduğu dağınık ağaç toplulukları mevcuttur. Yer yer kızıl çam, ardıç, gürgen, yabancı armut (ahlat) ve bodur dağ kavaklarına rastlanmaktadır. Su kaynakları boyunca kavak ve söğüt ağacı varlığı da önemli yer tutmaktadır. Son yıllarda ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmiş olup, Bayburt Valiliği'nce 1995 yılında projelendirilerek uygulamaya konulan Aslan Dağı Vilayet Ormanı'na bu güne kadar toplam 624.438 adet sarıçam, akasya, alyantus, S.söğüt, N.söğüt, süs ağacı, akçaağaç ve Y. akasya türlerinden ağaçlar dikilmiştir.

2001 yılında ağaçlandırma konusunda Bayburt Valiliği'nce yeni bir atağa kalkılmış, her köye 1 orman projesi çerçevesinde Değirmencik Köyü sınırları içerisinde bulunan Kızıldağ'da, Kızıldağ Vilayet Ormanı adı altında 1500 dönüm arazi sürülerek, dikime hazır hale getirilmiştir. Yine, Mutlu ve Balca köylerinde de 200'er dönümlük arazi sürülerek dikime hazır hale getirilmiştir. Ağaçlandırma projeleri çerçevesinde yine Bayburt Valiliği'nce Yeşil Koridor Projesi uygulamaya konmuş ve Bayburt'a hangi yönden gelirse gelinsin yeşil bir koridordan geçmesi amaçlanarak Bayburt-Erzurum, Bayburt-Gümüşhane, Bayburt-Erzincan karayolları yol kenarlarında ağaçlandırma çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca Bayburt Valiliği'nce Bayburt – Erzurum karayolu üzerinde gez köyü mevkiinde Çoruh Kıyısı Vilayet Ormanı adı altında bir proje başlatılmıştır.

3.2. İdari ve Sosyo-Ekonomik Durum

İdari yapı: Bayburt'ta merkez ilçeler dâhil 3 ilçe, 9 belediye ve 165 köy bulunmaktadır.

Alan: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Bayburt, Türkiye'nin en küçük yüzölçümüne sahip ilidir. 3739 km²'lik (göl dâhil) yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %0.5'ine denk gelmektedir.

Demografik Yapı

Bayburt iline ait son beş yıldaki nüfus bilgileri Tablo 3.1'de verilmiştir. Toplam nüfus 1990 yılında 107.330 kişi iken, %29.9 oranında azalarak 2013 yılında 75.620 kişiye yükselmiştir. 1990 yılında toplam nüfusun %38.5'i kentsel alanda, %61.5'i kırsal alanda yaşarken; 2013 yılında kentsel alanda yaşayanların oranı %54.0'e yükselmiş olup, kırsal alanda yaşayanların oranı ise %46.0'ya gerilemiştir. Nüfusun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, 1990 yılında toplam nüfusun %51.0'i kadın iken, bu oran 2013 yılında %48.9'a gerilemiştir. Bu sonuçlara göre, kırsal alanda yaşayanların sayısı ile kadın nüfusun sayısı giderek azalmaktadır. Bu

durum Türkiye geneli için de geçerlidir. 1990 yılında nüfusun %41.0'i kırsal alanda yaşarken, bu oran 2013 yılında %8.7'ye gerilemiştir (TÜİK 2014).

Kentsel alan ve kırsal alanda yaşayan kadın nüfusun yıllar itibariyle değişimi incelendiğinde, 1990 yılında toplam kadın nüfusun %65.1'i kırsal alanda yaşarken; 2013 yılında bu oran %47.2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre kentsel alanda yaşayan kadın sayısı artarken, kırsal alanda yaşayan kadın sayısı azalmaktadır. Aynı durum Türkiye geneli için de geçerlidir. 1990 yılında toplam kadın nüfusun %42.3'ü kırsal alanda yaşarken, bu oran 2013 yılında %8.6'ya gerilemiştir (TÜİK, 2014).

Tablo 3.1. Bayburt ili nüfus verileri

Yıllar	İl/İlçe Merkezleri					Belde/Köyler					GENEL				
	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
1990	22204	53.8	19091	46.2	41295	30403	46.0	35632	54.0	66035	52607	49.0	54723	51.0	107330
2000	21945	53.1	19411	46.9	41323	27090	48.4	28912	51.6	56002	49035	50.4	48323	49.6	97358
2007	19490	52.0	17983	48.0	37473	19462	49.7	19674	50.3	39136	38952	50.8	37657	49.2	76609
2008	19584	53.1	17328	46.9	36912	19159	49.4	19604	50.6	38763	38743	51.2	36932	48.8	75675
2009	19403	52.5	17538	47.5	36941	18727	49.6	19042	50.4	37769	38130	51.0	36580	49.0	74710
2010	19627	52.3	17910	47.7	37537	18252	49.5	18623	50.5	36875	37879	50.9	36533	49.1	74412
2011	22183	55.0	18171	45.0	40354	18109	49.8	18261	50.2	36370	40292	52.5	36432	47.5	76724
2012	21986	54.2	18578	45.8	40564	17452	49.5	17781	50.5	35233	39438	51.9	36359	48.1	75797
2013	21348	52.3	19488	47.7	40836	17330	49.8	17454	50.2	34784	38678	51.1	36942	48.9	75620

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı aktif çalışabilecek nüfus ve işgücüne katılım konusunda bizlere önemli bilgiler sunmaktadır. Bayburt iline ait nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 3.2'de verilmiştir. İşgücüne katılabilecek toplam nüfus (15-64 yaş grubu) 2007 yılında 47.999 kişi iken, 2013 yılında 50.198 kişiye yükselmiştir. Toplam aktif nüfus içinde kadınların oranı 2007 yılında %48.3 iken, bu oran 2013 yılında %47.9 olarak saptanmıştır. Mutlak olarak az bir artış olsa da oransal olarak azalma söz konusudur. Bu da bize işgücüne katılabilecek kadın sayısının çok fazla değişmediğini göstermektedir.

Tablo 3.2. Bayburt ili nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı

Yıllar	0-14				15-64				65+				GENEL				
	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2007	11039	51.3	10478	48.7	24792	51.7	23207	48.3	3121	44.0	3972	56.0	38952	50.8	37657	49.2	76609
2008	10592	51.2	10090	48.8	25135	52.2	22998	47.8	3016	44.0	3844	56.0	38743	51.2	36932	48.8	75675
2009	10161	51.0	9764	49.0	24912	52.0	22983	48.0	3057	44.4	3833	55.6	38130	51.0	36580	49.0	74710
2010	9816	51.2	9357	48.8	24790	51.8	23070	48.2	3273	44.4	4106	55.6	37879	50.9	36533	49.1	74412
2011	9576	51.4	9067	48.6	27428	54.1	23232	45.9	3288	44.3	4133	55.7	40292	52.5	36432	47.5	76724
2012	9243	51.2	8798	48.8	26865	53.4	23402	46.6	3330	44.5	4159	55.5	39438	52.0	36359	48.0	75797
2013	9126	51.4	8645	48.6	26163	52.1	24035	47.9	3389	44.3	4262	55.7	38678	51.1	36942	48.9	75620

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

Bayburt iline ait 15 yaş ve üstü nüfusun okuma yazma bilmeyen ve bilen sayıları Tablo 3.3'te verilmiştir. Okuma yazma bilmeyen toplam nüfus 2008 yılında 6.022 kişi iken, bu sayı 2013 yılında 3.873 kişiye düşmüştür. 2008 yılında okuma yazma bilmeyen toplam nüfusun %83.8'ini kadın oluştururken; 2013 yılında bu oran %86.9'a yükselmiştir. Mutlak olarak hem erkeklerde hem de kadınlarda okuma yazma bilmeyen sayısının azalmasına karşın, oransal olarak kadınlarda okuma yazma bilmeyen sayısı artmıştır. Bu sonuca göre okuma yazma bilmeyen kadın sayısındaki düşme oranı, okuma yazma bilmeyen erkeklere oranla daha düşük gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde de durum pek farklı değildir. 2008 yılında okuma yazma bilmeyen toplam nüfusun %80.1'ini kadınlar oluştururken; 2013 yılında bu oran %83.2'ye yükselmiştir (TÜİK, 2014).

Okuma yazma bilen 15 yaş ve üstü nüfus 2008 yılında 44.858 kişi iken, bu sayı 2013 yılında 52.376'ya yükselmiştir. Okuma yazma bilen nüfusun 2008 yılında %44.3'ü kadın iken, bu oran 2013 yılında % 46.0 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre okuma yazma bilen kadın nüfusunda hem mutlak hem de oransal olarak bir artış meydana gelmiştir.

15 yaş ve üstü toplam kadınların; 2008 yılında okuma yazma bilme oranı %79.7 iken, 2013 yılında bu oran %87.7'ye yükselmiştir. Bu durum bize kadın nüfusunda okuma yazma bilen sayısının giderek arttığını göstermektedir. Bu durum kadınlar için istenen ve beklenen bir gelişmedir. Benzer sonuçlar Türkiye geneli için de geçerlidir. 2008 yılında okuma yazma bilme oranı %84.2 iken, 2013 yılında bu oran %92.1'e yükselmiştir (TÜİK, 2014).

Tablo 3.3. Bayburt ili 15 yaş üstü nüfusun okur-yazarlık durumu

Yıllar	Okuma Yazma Bilmeyen					Okuma Yazma Bilen				
	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2008	973	16,2	5049	83,8	6022	24990	55,7	19868	44,3	44858
2009	907	15,7	4876	84,8	5783	25547	55,3	20628	44,7	46175
2010	770	15,4	4234	84,6	5004	26021	54,6	21657	45,4	47678
2011	654	14,5	3859	85,5	4513	29169	56,3	22625	43,7	51794
2012	551	13,5	3519	86,5	4070	28905	55,4	23251	44,6	52156
2013	506	13,1	3367	86,9	3873	28284	54,0	24092	46,0	52376

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=2>

3.3. Tarımsal Durum

Bayburt ekonomisinin temel kaynaklarını, iklim ve coğrafi şartlara bağlı olarak; hayvan yetiştiriciliği ve bitkisel üretim teşkil etmektedir (Anonim e, Erol ve Özok 2011). İldeki topraksız aile Türkiye ortalamasının altında olup bu oran %26.0'dır. Ancak tarımda işletmelerin küçüklüğü ve verim düşüklüğü gelir yetersizliğine yol açmaktadır. Bu işletmelerde işçi istihdamının ihtiyaca cevap verememesi ve yeni işletmelerin kurulmaması

nedeniyle halk genelde yabancı ülkelere ve diğer gelişmiş vilayetlere göç ederek geçimini temin etme yollarını aramaktadır. Gurbetçilik ilin geçimini destekleyen bir unsurdur. Ekonomik yaşam, tarihi gelişimi içinde temel özelliğini değiştirmemiştir. İlde sanayileşme yok denecek kadar azdır. Bu nedenle tarımsal üretim faaliyeti başlangıçtan beri ilde, ekonomiyi sürükleyici bir rol oynamaktadır.

Bayburt ilinde 1991-2013 döneminde büyükbaş hayvan varlığında meydana gelen değişimler Tablo 3.4'te verilmiştir. Toplam büyükbaş hayvan varlığı 1991 yılına göre %3.4 oranında artarak yaklaşık 76.2 bin başa yükselmiştir. 1991-2013 döneminde kültür ırkı sığır varlığı %26.6, melez ırk sığır varlığı %181.0 oranında artarken; yerli ırk sığır varlığı %87.6 oranında azalmıştır. Yıllar itibariyle toplam sığır varlığında önemli değişim olmazken, sığır ırklarında önemli değişimler yaşanmıştır. Kültür ve melez ırk sığır varlığı artarken, yerli ırk sığır varlığı azalmıştır. Bu sonuç arzu edilen bir gelişmedir. Çünkü sığır varlığında kültür ve melez sığır varlığının artması gerek karkas gerekse süt verimini doğrudan artırmaktadır. Bu durum da hem et üretimini hem de süt üretimini artırmaktadır.

Tablo 3.4. Bayburt İlinde büyükbaş hayvan varlığı

Yıllar	Büyükbaş Hayvan Varlığı							
	Kültür	İndeks	Melez	İndeks	Yerli	İndeks	Toplam	İndeks
1991	9390	100.0	20984	100.0	43356	100	73730	100
2000	10520	112.0	48530	231.3	4700	10.8	63750	86.5
2001	9790	104.3	47200	224.9	6000	13.8	62990	85.4
2002	9295	99.0	43075	205.3	5853	13.5	58223	79.0
2003	9710	103.4	44180	210.5	4800	11.1	58690	79.6
2004	10350	110.2	48402	230.7	4670	10.8	63422	86.0
2005	10350	110.2	48302	230.2	5010	11.6	63662	86.3
2006	11150	118.7	50302	239.7	4140	9.5	65592	89.0
2007	11245	119.8	51636	246.1	3715	8.6	66596	90.3
2008	9161	97.6	51168	243.8	3818	8.8	64147	87.0
2009	10077	107.3	46127	219.8	2270	5.2	58474	79.3
2010	11523	122.7	44191	210.6	3839	8.9	59553	80.8
2011	11525	122.7	46340	220.8	6494	15.0	64359	87.3
2012	16957	180.6	64679	308.2	4225	9.7	85861	116.5
2013	11892	126.6	58964	281.0	5385	12.4	76241	103.4

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

Türkiye genelinde olduğu gibi Bayburt ilinde de 1991-2013 döneminde küçükbaş hayvan varlığı önemli oranda azalmıştır. 1991 yılında toplam küçükbaş hayvan varlığı 247 bin baş iken, 2013 yılında bu rakam %71.3 oranında azalarak 71 bin başa gerilemiştir. Benzer durum koyun varlığı için de geçerlidir. Ancak 2011 yılından sonra gerek koyun gerekse keçi varlığında önemli bir artışın olduğu görülmektedir (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Bayburt İlinde küçükbaş hayvan varlığı

Yıllar	Küçükbaş Hayvan Varlığı					
	Koyun Yerli	İndeks	Keçi Kıl	İndeks	Toplam	İndeks
1991	241897	100.0	5208	100.0	247105	100.0
2000	124330	51.4	3020	58.0	127350	51.5
2001	100430	41.5	2480	47.6	102910	41.6
2002	94585	39.1	2530	48.6	97115	39.3
2003	94615	39.1	2725	52.3	97340	39.4
2004	81803	33.8	3052	58.6	84855	34.3
2005	81803	33.8	3052	58.6	84855	34.3
2006	81985	33.9	3320	63.7	85305	34.5
2007	57940	24.0	2608	50.1	60548	24.5
2008	56490	23.4	2608	50.1	59098	23.9
2009	26513	11.0	2571	49.4	29084	11.8
2010	23137	9.6	2222	42.7	25359	10.3
2011	30083	12.4	4561	87.6	34644	14.0
2012	49843	20.6	7607	146.1	57450	23.2
2013	61365	25.4	9618	184.7	70983	28.7

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

Bayburt ilinde toplam süt üretimi gerek sığır gerekse koyun ve keçi başına düşen süt verimindeki artışa paralel olarak artmaktadır. 1991 yılında yaklaşık 42 bin ton olan süt üretimi 2012 yılında 135 bin tona kadar yükselmiştir. Süt üretimindeki bu artış ağırlıklı olarak inek sütü üretimindeki artıştan kaynaklanmaktadır. 1991 yılında 36 bin ton olan inek sütü üretimi 2012 yılında 134 bin tona yükselmiştir (Tablo 3.6). İnek sütü üretimindeki artışın en önemli nedeni inek başına süt verimindeki artıştan kaynaklanmaktadır. 1991 yılında inek başına süt verimi 1105 kg iken, 2012 yılında 2808 kg'a yükselmiştir.

Buna karşın küçükbaş süt üretimi giderek azalmaktadır. 1991 yılında 3.8 bin ton olan küçükbaş süt üretimi 2013 yılında 2.5 bin tona gerilemiştir (Tablo 3.6). Küçükbaş süt üretimindeki azalışın temel nedeni küçükbaş hayvan varlığındaki azalmadır. Benzer durum Türkiye geneli için de geçerlidir.

Tablo 3.6. Bayburt İlinde büyükbaş ve küçükbaş süt üretimi (Ton)

Yıllar	Büyükbaş Süt	İndeks	Küçükbaş Süt	İndeks	Toplam	İndeks
1991	36401	100.0	3806	100.0	42207	100.0
2000	32075	88.1	2818	74.0	34893	86.8
2001	31116	85.5	2293	60.2	33409	83.1
2002	28970	79.6	1928	50.7	30898	76.8
2003	40468	111.2	1490	39.1	41958	104.4
2004	69702	191.5	1527	40.1	71229	177.2
2005	69702	191.5	1539	40.4	71241	177.2
2006	73694	202.5	1568	41.2	75262	187.2

2007	65577	180.2	1180	31.0	66757	166.0
2008	65607	180.2	1164	30.6	66771	166.1
2009	82438	226.5	832	21.9	83270	207.1
2010	96295	264.5	986	25.9	97281	242.0
2011	92782	254.9	1234	32.4	94016	233.8
2012	132484	364.0	2255	59.2	134739	335.1
2013	88937	244.3	2508	65.9	91445	227.4

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

Bayburt ilinde yıllar itibariyle kovan sayısının 1991 yılından 2000 yılına kadar arttığı, 2000 yılından 2009 yılına kadar azaldığı ve 2009 yılından sonra tekrar arttığı görülmektedir (Tablo 3.7). 1991 yılında 10200 olan kovan sayısı, 2000 yılında 27100'e kadar yükselmiştir. Kovan varlığı 2013 yılı itibariyle 36218 adet olmuştur. Kovan sayısındaki dalgalanmaya paralel olarak bal üretiminde dalgalanmalar yaşanmıştır. 1991 yılında 70 ton olan bal üretimi, 2008 yılında 631 tona kadar yükselmiş, daha sonra tekrar düşerek 2013 yılında 324 ton olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.7. Bayburt İlinde kovan sayısı ve bal üretimi (Ton)

Yıllar	Kovan Sayısı	İndeks	Bal Üretimi	İndeks
1991	10200	100.0	70	100.0
2000	27100	265.7	81	115.7
2001	26435	259.2	321	458.6
2002	24220	237.5	220	314.3
2003	18615	182.5	239	341.4
2004	20476	200.7	236	337.1
2005	23500	230.4	264	377.1
2006	24500	240.2	122	174.3
2007	25500	250.0	615	878.6
2008	25700	252.0	631	901.4
2009	24000	235.3	220	314.3
2010	33610	329.5	612	874.3
2011	25971	254.6	442	631.4
2012	27743	272.0	310	442.9
2013	36218	355.1	324	462.9

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

Yıllar itibariyle Bayburt ilinde arazinin kullanım şekline göre dağılımı Tablo 3.8'de verilmiştir. Bayburt İlinde toplam ekilen alan 1995 yılında 576 bin da iken, %96.5 oranında artarak 2013 yılında 1.1 milyon dekara yükselmiştir. Bu sonuçlara göre Bayburt ilinde daha önceden ekilmeyen alanların ekilmeye başlandığı söylenebilir. 2013 yılına göre toplam ekilebilir alanın %69.1'ini tarla alanı, %30.3'ünü nadas alanı, %0.6'sını sebze alanı ve %0.05'ini meyve alanı oluşturmaktadır.

Tarla alanlarının %49.7'ünde tahıl üretimi yapılmaktadır. Tahıl üretimi içinde en önemli ürünler buğday ve arpadır. 2013 yılında tahıl üretim alanlarının (389 bin da) %60.7'sinde buğday üretimi yapılmıştır

Tablo 3.8. Bayburt İlinde arazinin kullanım şekline göre dağılımı (Da)

Yıllar	Ekilen Tarla alanı	Nadas	Sebze Alanı	Meyve Alanı	Toplam
1995	371690	196060	8240	560	576550
2000	512270	443030	1060	670	957030
2001	502990	403250	1110	750	908100
2002	503390	396050	1180	770	901390
2003	499950	386050	1190	730	887920
2004	587180	370730	1300	760	959970
2005	604490	370730	1390	940	977550
2006	670037	329900	1454	1435	1002826
2007	792327	331530	1689	1860	1127406
2008	607662	331530	1615	1860	942667
2009	610962	320295	1400	1983	934640
2010	622829	410750	1666	1608	1036853
2011	608150	192885	1640	443	803118
2012	653827	243140	1474	517	898958
2013	783154	342848	6425	546	1132973

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

Bayburt ilinde ağırlıklı olarak üretilen ürünlerin (buğday, şeker pancarı ve patates) yıllar itibariyle ekim alanı ve üretim miktarları Tablo 3.9'da verilmiştir. Buğday üretimi 1991/2004 yılları ortalamasında 23.0 bin ton iken, 2010/2013 yılları ortalamasında 49.0 bin tona; patates üretimi 1991/2004 yılları ortalamasında 15.7 bin ton civarında iken, 2010/2013 yılları ortalamasında yaklaşık 20.6 bin tona yükselmiştir. Buna karşın şeker pancarı üretimi 1991/2004 yılları ortalamasında 41.2 bin ton iken, dalgalanmalara rağmen 2010/2013 yılları ortalamasında 22.9 bin tona gerilemiştir. Buğday ve patatesteki üretim artışı dönüme verimlilik artışından kaynaklanırken, şeker pancarı üretimindeki düşüş şeker kotası dolayısıyla ekim alanlarındaki azalmadan kaynaklanmıştır. Bitkisel üretimde ekim alanlarının, destekteki artıştan dolayı yem bitkilerine kaydığı söylenebilir.

Tablo 3.9. Bayburt İlinde öne çıkan bitkisel ürünlerin ekim alanı (da), üretim (ton) ve verim miktarları

Yıllar	Buğday			Patates			Şeker Pancarı		
	Ekim	Üretim	Verim	Ekim	Üretim	Verim	Ekim	Üretim	Verim
1991	182920	25235	138	21280	36437	1712	10950	34512	3152
2000	180150	14636	81	13990	7687	549	14700	41358	2813
2001	180600	25304	140	13800	13594	985	14170	42057	2968
2002	182360	22914	126	12700	12207	961	16630	59640	3586
2003	173120	23395	135	12850	12655	985	12100	31982	2643
2004	200800	26725	133	11950	11676	977	12170	37690	3097
2005	213680	31615	148	9660	13524	1400	12520	39373	3145
2006	232065	34899	150	10170	15255	1500	10730	33614	3133

2007	191143	30118	158	10680	16020	1500	6926	25200	3638
2008	186021	36452	196	10780	16158	1499	7417	26343	3552
2009	236055	42911	182	8170	12255	1500	7990	27576	3451
2010	219253	56764	259	9700	21825	2250	9980	43185	4327
2011	216880	46935	216	9750	22038	2260	6440	26027	4041
2012	195881	45454	232	10935	17983	1645	3820	15537	4067
2013	236313	46749	198	9760	20467	2097	1963	6672	3399

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

Yıllar itibariyle Bayburt iline ait tarımsal üretim değeri Tablo 3.10’da verilmiştir. 2008 yılında 203.567 Bin TL olan toplam tarımsal üretim değeri, %167.7 oranında artarak 2012 yılında 544.883 Bin TL’ye yükselmiştir. 2008 yılında toplam tarımsal üretim değerinin %24.2’si bitkisel üretim, %75.8’i hayvansal ürün ve canlı hayvan değerinden oluşurken; bu oranlar 2012 yılında sırasıyla %12.8 ve %87.2 olmuştur. Bu sonuçlara göre Bayburt ilinde toplam tarımsal üretim değeri içinde bitkisel üretim değerinin payının azaldığı, hayvansal üretim değerinin payının arttığı söylenebilir. Diğer bir ifade ile Bayburt ilinde tarımsal üretim değeri ağırlıklı olarak hayvansal üretime bağlıdır.

Tablo 3.10. Bayburt İlinde Tarımsal Üretim Değeri (Bin TL)

Yıllar	Bitkisel Üretim Değeri	Canlı Hayvan Değeri	Hayvansal Ürünler Değeri	Toplam
2008	49242	111403	42922	203567
2009	29220	118054	67417	214691
2010	70638	181465	143508	395611
2011	68830	341899	82546	493275
2012	69516	334751	140616	544883

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/BAYBURT.pdf>

3.4. İstihdam Yapısı

Bayburt ilinde sektörlere göre istihdam edilen nüfus Tablo 3.11’de verilmiştir. 2007 yılı istihdam verilerine göre, istihdam edilen toplam nüfusun %74.7’si tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin %41.5’ini erkekler, %58.5’ini kadınlar oluşturmaktadır. İstihdam edilen kadınların da %96.7’si tarım sektöründe istihdam edilmektedir. 2013 yılı verilerine göre Türkiye genelinde kırsal alanda istihdam edilen kadınların %80.1’i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sonuçlara göre Bayburt İlinde kırsalda tarımda istihdam edilen kadın nüfus oranı, Türkiye geneline göre daha yüksektir. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü Bayburt İlinde kırsalda tarım sektörü dışında kadınların istihdam edilebilecekleri başka bir sektörü (sanayi ve hizmetler) olmadığı söylenebilir. Bu nedenle kırsalda tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayide meydana gelecek olumlu gelişmeler, kadınların sanayi ve hizmetler sektörlerinde istihdam edilme olasılıklarını yükseltecektir.

Tablo 3.11. İşgücünün sektörlere göre dağılımı (2007 Verileri)

Sektörler	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Sanayi	953	3.98	37	0.19	990	2.27
Hizmetler	7764	32.42	592	3.01	8356	19.15
İnşaat	1683	7.03	7	0.04	1690	3.87
Tarım	13545	56.57	19063	96.77	32608	74.71
Toplam	23945	100.00	19699	100.00	43644	100.00

Kaynak: TÜİK

Bu çalışma neticesinde yukarıda belirtilen tespitlere ek olarak; Bayburt'taki tarım işletmelerine ait daha kapsamlı özellikler, gözlemlerle analize tabi tutulmuştur. Kadınların hangi şartlarda ve nasıl çalıştıkları; sorunları ve etkinlikleri saptanmıştır. İşletmelerin verimliliklerini artırmak ve ailelerin kırsal kesimde refah içerisinde yaşamalarını sağlayabilmek için hangi yapısal değişimlere ihtiyaç olduğu analizlerle tespit edilerek ortaya koyulmuştur.

3.5. Bayburt'ta Kırsal Kadın Profili: 2003 Heybettepe Köyü Örneği

Köyde yaşayan genç kızlar, yaz aylarında tarlada çalışmaktadır, güz aylarında ise bağ sökülmesine yardım etmektedirler. Okul dönemlerinde, öğrenci olanlar okula gitmekte; öğrenci olmayanlar ise ev dışında herhangi bir iş yapmamaktadırlar. Gelinler, yaz aylarında tarlada çalışmaktadır, kışın ise hayvan bakımı ve beslemesiyle uğraşmaktadırlar. Kadınlar, bahar aylarında taş temizleme, hark açma ve su koşma gibi işlerde erkeklere yardımcı olmaktadır. Yazın, tarla işleri bağ-bahçe işlerinde çalışıp, ayrıca süt sağımı ve süt ürünleri yapımı ile uğraşırlar. Güz ve kış aylarında hayvan bakımı ve beslemesi ile uğraşırlar. Yaşlı kadınlar ise ev dışında herhangi bir iş yapmamaktadırlar (Yavuz, 2003).

Ev içinde genç kızlar; temizlik işleri ve el işlerini yaparlar. Kadınlar; temizlik işi, yemek pişirme, yağ ve peynir yapımı gibi işlerle uğraşırlar. Boş zamanlarda ise el işi yaparlar. Yaşlı kadınlar ise genellikle el işi yapmaktadırlar ve eğer gerekirse temizlik işlerine de yardım etmektedirler.

El sanatları olarak, gelir amaçlı herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır. Ancak genç kızlar çeyiz için dantel ve nakış işleri ile uğraşırlar. Köye nakış kursu açılmasını istemektedirler. Kadınlar ve yaşlı kadınlar ise örgü işlerini yapmaktadırlar.

Köyde sağlık ocağı vardır, fakat doktor yoktur. Hastalar ancak çok acil olduğunda doktora gitmektedirler. Bunun dışında doktora gitmemektedirler. Şifalı otlardan ilaç yapıp kullanırlar. Genç kızlarda kalıcı herhangi bir hastalık bulunmamaktadır. Kadınlarda ise romatizma, yüksek tansiyon, baş ağrısı, böbrek ağrısı, yüz felci gibi hastalıklar görülmektedir. Köydeki

yaşam şartlarının ağırlığı ve kadınların sağlıklarına ve hijyen koşullarına dikkat etmemeleri görülen hastalıklara sebep olmaktadır. Yaşlı kadınlarda ise daha çok görme kaybı yaşanmaktadır.

Köyde genç kızlar için en erken evlilik yaşı 16, ortalama evlilik yaşı ise 20-21'dir. Evlilik kararını genelde geç kızlar vermektedir. Fakat bazen anne-baba, genç kızı istediklerine verebilmektedir. Başlık parası alınmamaktadır. Herkes gücü yettiği kadarıyla çeyiz hazırlığı yapmaktadır.

Genelde kızlar köyde yaşamaktan memnundur ama herhangi bir sosyal aktivite olmadığı için çok sıkılmaktadırlar. Kadınlar köyde yaşamaktan memnun değildirler. İmkân olsa hemen gitmeyi düşünmektedirler. Yazın köyde yaşamaktan hoşlanırlar fakat kışın ağır şartlarda köyde yaşamak istemiyorlar. Yaşlı kadınlar da köyde sağlık imkânlarının olmamasından dolayı köyde yaşamak istememektedirler.

Genç kızlar günün şartlarına uygun giyinmeye çalışırlar. Kadınlar genelde eskiden beri ihram giyinmektedirler. Ayrıca eskiden çar denilen bir örtüyü de sıkça kullanmaktaydılar; şimdi ise bir kaç kişi bu örtüyü kullanıyor. Çarı genellikle yakın yerlere giderken kullanırlar, ihramı ise uzak yerlere giderken kullanıyorlar. Yaşlılar genelde elbiselerini kendileri dikiyorlar. Ev dışında ise genelde çar ve ihram kullanıyorlar.

Kadınların eline herhangi bir şekilde para geçmemektedir. Ev ihtiyacı ve bayanların giyim ihtiyacı için alışverişi erkekler yapmaktadır. Ailenin ekmek ihtiyacını bayanlar tandırda pişirerek karşılarlar. Genelde un satın alınmıyor, fakat unu üreten aileler de vardır. Et ihtiyacı satın alınarak karşılanmaktadır. Süt ve süt ürünleri ihtiyacını kendileri karşılarlar. Sebze olarak ise sadece patates, fasulye ve soğan üretilir, diğer sebzeler satın alınmaktadır. Meyve satın alınarak tüketilmektedir.

Köydeki evler topraktan yapılmış olup, evlerde 2 veya 3 oda bulunmaktadır. Tuvalet dışarıdadır, evlerde banyo yoktur, mutfak vardır ve şebeke suyu, evlerin içerisinde.

Bayanların bir araya gelmesi ancak düğün, bayram, cenazelerde olur. Fakat çok yakın akrabalar birbirlerine oturmaya giderler. Cenaze işlerinde cenaze sahibine mümkün olduğu kadar yardımcı olurlar.

Köyde evlerde ev işlerini kolaylaştırabilecek, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi gibi aletler yoktur, ahırlar evlerin altındadır ve ahırda çalışma şartları iyi değildir. Araziler çok parçalı ve yolları uzaktır. Köyde yaylaya çıkılmıyor, ancak piknik yapmak için yaylaya gidiyorlardır.

Köyde kadın-erkek ilişkilerinde, genç kız ve erkeklerin görüşmesi mümkün değildir. Nişanlılıktan önce ve sonra görüşmelerine kesinlikle izin verilmemektedir. Kadınların erkeklerle dışarda konuşması hoş karşılanmıyor. Kadınların alışveriş konusunda erkeklere sözü geçiyor, bir yere gitme konusunda ise kararı erkekler veriyor. Köyde kızlar okumak istiyor fakat imkân olmadığı için okuyamıyorlardır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini; Bayburt ilinde, ilçe merkezleri ve köylerdeki tarım işletmelerinde çalışan kırsal kadınlarla, yüz yüze yapılan 120 adet anket çalışmasından elde edilen veriler oluşturmaktadır.

Ayrıca bölge ve konu ile ilgili mevcut çalışmalardan, yayınlanmış verilerden, yörenin idarecileri, sivil toplum örgütleri ve kanaat önderleriyle yapılan mülakatlarla elde edilen bilgilerden faydalanılmıştır.

Bu materyal, problemin tanımlanmasında, özel iş amaçlarının belirlenmesinde ve analizlerde kullanılmıştır. Bunun yanı sıra yapılan çalıştayda, üretilen bilgiler ve çıkarımların doğruluğu teyit eden veya etmeyen görüşler ve bilgiler de önemli bir materyal olarak kullanılmıştır.

4.2. Yöntem

Kanaat önderleriyle yapılan ön görüşmeler, Bayburt ilinde kırsal kadının üretimde etkinliğini artırma yönünde yapılan çalışmaları planlamak ve hangi analizleri yapmak gerektiği konusunda önemli bilgiler ve bakış açısı kazandırmış ve çalışmanın sağlıklı yapılmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Araştırmanın amacı ve kapsamı dikkate alınarak anketlerin içeriği hazırlanmıştır. Anketlerin uygulanacağı çalışma sahasında; mülakatların yapıldığı yöneticiler, sivil toplum liderleri ve kanaat önderlerinden “En iyi bilgi kimden alınır?” sorusunun cevabı da göz önünde bulundurularak, köyler gayeli, işletmeler şansa bağlı örnekleme ile seçilmiştir. Uygulanan anketlerin köylere göre oransal dağılımı Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Anketlerin köylere göre dağılımı

Köy Adı	N	%
Oruçbeyli	23	19.2
Rüştü	10	8.3
Çorak	9	7.5
MERKEZ (Toplam)	42	35.0
Çatıksu	5	4.2
Aşağıkırzi	17	14.2
Yukarıkırzi	17	14.2
AYDINTEPE (Toplam)	39	32.5
Çiftetaş	11	9.2
Beşpınar	13	10.8
Merkez	15	12.5
DEMİRÖZÜ (Toplam)	39	32.5
TOPLAM	120	100.0

Ayrıca bu tür çalışmalarda “Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği” HKD ile yerel bilgi birikimi dikkate alınarak, farklı bakış açılarından ortak sorunlar ve çözüm önerileri de tanımlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan Hızlı Kırsal Değerlendirme (Rapid Rural Appraisal, RRA), tarımsal araştırma ve gelişme için sorunları formüle eden, disiplinli bir grubu kullanan nitel inceleme (veri toplama) metodudur (Dunn, 1994; Özkaya ve ark, 1999). Nitel, toplanan tanımlayıcı veri tipini ifade eder ve bir gözlem veya fikrin kalitesiyle ilgilenir. İnceleme, verilerle ilgili yerlerdeki insanlardan elde edilerek araştırma grubunun bakış açıları süzgecinden geçirilecek bir serbestlikte yapılır. Metodoloji, çok kesin kuralları takip etmez, fakat uygulamada bilgi ve beceriyi gerektirir ve araştırmacının araştırma şartlarına göre kuralları değiştirmesini ister.

4.2.1. Analizler

Anket çalışmasından elde edilen ham veriler gerekli değerlendirmelerin ve hesaplamaların yapılabilmesi için Excel paket programında bilgisayara yüklenmiş olup, daha sonra deskriptif analizler yapılmıştır. Elde edilen veriler kullanılarak; kadınların çalışıp çalışmama, kırsal alanda yaşayıp yaşamama, müteşebbis olup olmama, okuma istekliliği ve hayat standardını yükseltme arzusu gibi eğilimleri belirleyen kişisel, yapısal ve düşünsel özelliklere ait çapraz tablolar oluşturulmuştur. Ele alınan problemlere yönelik çıkarımlar yapılmıştır.

4.2.2. Çalıştay

Saha çalışmalarından ve literatürden elde edilen verilerle yapılan analizler sonucu üretilen yeni bilgiler, tespit edilen problemler ve çözüm öngörülleri; yapılan çalıştay ile konunun muhataplarıyla (yetkililerle ve ilgililerle) paylaşılmıştır. Burada sonuçların doğruluğu test edilmiş ve ayrıca ilave bilgiler, fikirler ve öneriler saptanmıştır. Çalıştayda ayrıca SWOT analizi yaklaşımıyla araştırmadan elde edilen sonuçlardan da yararlanılarak Bayburt'ta araştırmanın amacına yönelik çıkarımlar yapılmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma bulgularında Bayburt kırsalında yaşayan kadınlara yönelik kişisel özellikler, işletme bilgileri, yaşam şartları, iş şartları, ileriye yönelik düşünceler ve etkinliğin artırılmasına yönelik düşünceleri içeren betimleyici (deskriptif) analiz sonuçları sunulmuştur.

5.1. Kişisel Bilgiler

Ankete katılan bayanlardan %95.8'i evli olup, bekâr bayanların oranı ise %3.3 olarak tespit edilmiştir (Tablo 5.1). Evli bayanların oranının fazla olması; ev işleri ve çocuk bakımı gibi kadınlara yüklenen sosyal rollerin yanı sıra, ata erkil toplum yapısından dolayı, üretime katılabilme açısından kadınların önündeki engellerin doğru tespitinde yarar sağlamaktadır.

Tablo 5.1. Medeni durum

Medeni Hali	N	%
Bekar	3	3.3
Evli	115	95.8
Dul	2	1.7
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.2'de ankete katılan bayanlara ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Ankete katılan bayanların yaşları 16 ile 78 yaş aralığında değişmekte olup; ortalaması 44.3 olarak belirlenmiştir. Bayanların evlilik yıllarına bakıldığında, azami olarak 59 yıldır evli olan ailenin yanı sıra, ortalama 25 yıllık bir evlilik süresi hesaplanmıştır. Ailelerde ortalama olarak, 4 çocuk bulunduğu ve sahip olunan çocuk sayısının ise en fazla 9 olduğu saptanmıştır. Ailenin toplam birey sayısına bakıldığında; ailelerde en az nüfusun karı-koca şeklinde 2 kişi olduğu, en kalabalık nüfusun ise geniş aile şeklinde 10 kişi olduğu; ancak ortalama ailede 5 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir.

Bu tespitlere göre kırsaldaki bayanların hem aile yapısına, hem de sosyal durumuna uygun şekilde ihtiyaçları tespit edip yaklaşılarak kadınların üretime katılımı olumlu şekilde desteklenebilir. Zira belirli bir yaştan sonra ve kurulu bir aile düzeninden sonra kadınların ve dolayısıyla ailelerin alışkanlıklarını değiştirmek zordur. Çevre baskısını da göz önünde bulundurunca, kadınların üretime katılımında sosyal durumlarının göz ardı edilmemesi yararlı olacaktır.

Tablo 5.2. Tanımlayıcı istatistikler

	N	Ortalama	Min.	Maks.	S.Sapma
Yaş	120	44.30	16.00	78.00	12.89
Çocuk Sayısı	117	3.87	0.00	9.00	1.93
Ailedeki Birey Sayısı	120	4.80	2.00	10.00	1.78
Kaç Yıldır Evli	117	24.92	1.00	59.00	13.13

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanlara evlenmeden önce yaşadıkları yer sorulduğunda %88.9'unun önceden de köyde yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 5.3). %2.4'lük bir kesim ise evlenmeden önce şehirde yaşadığını ifade etmiştir. Bayanların büyük çoğunluğunun köyde yaşamış olması, sosyal anlamda köy hayatına alışkın olduklarını ve haliyle kadına atfedilen rollere razı gelerek ev içi faaliyetler dışına çıkmama konusunda direnç göstermeleri açısından dikkate alınmalıdır.

Tablo 5.3. Evlenmeden önce yaşadığınız yer

Yaşadığı yer	N	%
Köy	104	88.9
İlçe	10	8.7
Şehir	3	2.4
Toplam	117	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Eğitim durumu açısından bakıldığında Tablo 5.4'te kadınların %22.5'inin okuma yazma bilmediği, %65.8'inin ise ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bayanlara yönelik uygulanacak kurs, eğitim vb. faaliyetlerde veya yeniliklerin benimsenmesinde mevcut eğitim seviyesi göz önünde bulundurularak yaklaşılması uygun olacaktır.

Tablo 5.4. Eğitim durumu

Eğitim Durumu	N	%
Okur yazar değil	27	22.5
Okur yazar	5	4.2
İlkokul	79	65.8
Ortaokul	5	4.2
Lise	3	2.5
Üniversite	1	0.8
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanların %72.5'inin bir sosyal güvenceye sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.5). Bu güvence içerisinde en yüksek oran %33.3 ile Bağ-Kur'a aittir. Sosyal güvencesi olması durumunda kadının, gelir getirici başka bir faaliyete katılımı konusunda

hem kendisi hem de kocası isteksiz olabilir veya gereksiz olduğu düşünülebilir. Bu durum göz önüne alınarak etkili bilinçlendirme sayesinde kadının üretimde etkinliği artırılabilir.

Tablo 5.5. Sosyal güvence durumu

Sosyal Güvence	N	%
Evet	87	72.5
Yeşil kart	12	10.0
Bağ-kur	40	33.3
SSK	31	25.8
Emekli Sandığı	4	3.3
Hayır	33	27.5
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.6'da bayanların %80'inin uğraşı alanları ile ilgili olarak herhangi bir eğitim almadığı tespit edilmiştir. Kadınların üretim sürecine katılımında ortaya çıkan en önemli engellerden birisinin mesleki yetersizlikler olduğu düşünülürse, uygun eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesinin yararlı olacağı düşünülebilir.

Tablo 5.6. Uğraşı alanı ile ilgili bir konuda bilgi alıp almama durumu

	N	%
Evet	24	20.0
Hayır	86	80.0
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

5.2. İşletme İle İlgili Bilgiler

Ankete katılan bayanların %48.4'ü hem bitkisel hem de hayvansal üretim faaliyetine katıldığını bildirmiştir (Tablo 5.7). Sadece hayvansal üretimde bulunanların oranı ise %40.8'dir. Bahsedilen faaliyetlerde çalışan kırsal kadınların, sahip olduğu fiziksel imkânların iyileştirilmesi neticesinde üretim faaliyetlerine katılımında artış sağlanabilir.

Tablo 5.7. Ağırlıklı olarak yapılan tarımsal faaliyet

Faaliyet Türü	N	%
Yalnızca bitkisel üretim	13	10.8
Yalnızca hayvansal üretim	49	40.8
Bitkisel ve Hayvansal üretim	58	48.4
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.8'de ankete katılan bayanların aile işletmelerinde ortalama olarak 14 büyükbaş, 7 küçükbaş ve 11 kümes hayvanı olduğu tespit edilmiştir. Büyükbaş hayvan varlığının 80 başa kadar çıktığı büyük işletmeler olduğu gibi, sadece 1 baş hayvanı olan işletmeler de mevcuttur.

Tablo 5.8. Hayvan varlığı

Hayvan Türü	N	Ortalama	Min.	Maks.	S.sapma
Büyükbaş	107	14.19	1.00	80.00	13.71
Küçükbaş	5	7.00	4.00	15.00	4.64
Kümes hayvanı	53	11.19	1.00	30.00	7.67

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Büyükbaş hayvan varlığının dağılımı, tablo 5.9’da verilmiştir. 1-5 baş arası hayvan varlığı olan işletmeler %29.9 oranı ile en yüksek orana sahiptir. Bu oranı %27.1 ile 6-10 baş arası hayvan varlığı olan işletmeler takip etmektedir. 21 baştan daha fazla hayvan varlığına sahip olan işletmelerin oranı ise %20.6 seviyesindedir.

Tablo 5.9. Büyükbaş hayvan varlığının dağılımı

Grup	N	%
1-5	32	29.9
6-10	29	27.1
11-20	24	22.4
21+	22	20.6
Toplam	107	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Arazilerin mülkiyet durumuna göre dağılımı incelendiğinde, bayanın ailesine ait işletmenin mülk arazisi oranı %50.9’dur (Tablo 5.10). Ortakçılık şeklinde arazi işleyenlerin oranı ise %24.5’tir.

Tablo 5.10. Arazilerin mülkiyetine göre dağılımı

Mülkiyet Durumu	N	%
Mülk	56	50.9
Kira	18	16.4
Ortak	27	24.5
Mülk + Kira	2	1.8
Mülk + Ortak	4	3.6
Kira + Ortak	2	1.8
Mülk + Kira + Ortak	1	0.9
Toplam	110	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanların ailelerine ait işletmelerde ortalama olarak 56.12 dekar sulu arazi, 43.54 dekar da kuru arazi varlığı tespit edilmiştir (Tablo 5.11). Sulu arazi varlığı azami 350 dekara kadar çıkarken, kuru arazi varlığında bu miktar 300 dekar düzeyindedir.

Tablo 5.11. Arazi ile ilgili tanımlayıcı istatistikler

Grup	N	Ortalama	Min.	Maks.	S.sapma
Sulu	111	56.12	1.0	350.0	72.61
Kuru	90	43.54	2.0	300.0	54.93
Toplam	112	90.61	3.0	600.00	113.94

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.12’de arazilerin nev’ine göre dağılımı belirtilmiştir. Ailesinde hiç arazisi olmayan bayanların oranı %6.7’dir. %22.5’inin ise toplamda 101 dekardan daha fazla arazisi olduğu belirlenmiştir. Sulu araziye sahip olanlar arasında en büyük oran %28.3 ile 11-30 dekar arası büyüklükte arazi varlığı olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5.12. Arazilerin nev’ine göre dağılımı

Grup	Sulu		Kuru		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Arazisi olmayan	9	7.5	30	25.0	8	6.7
1-10 da	31	25.8	34	28.3	19	15.8
11-30 da	34	28.3	19	15.8	25	20.8
31-50 da	15	12.5	17	14.2	15	12.5
51-100 da	15	12.5	12	10.0	26	21.7
101 +	16	13.3	8	6.7	27	22.5
Toplam	120	100.0	120	100.0	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

5.3. Yaşam Şartları İle İlgili Bilgiler

Ankete katılan bayanların %66.7’si betonarme evlerde oturduklarını ifade etmiştir (Tablo 5.13). Toprak evlerde oturanların oranı ise %32.5’tir. Evlerine ait yaşam şartlarının iyileştirilmesi toprak evlerde oturanların özellikle belirttiği hususlardandır.

Tablo 5.13. Evin inşa şekli

	N	%
Toprak	39	32.5
Betonarme	80	66.7
Ahşap	1	0.8
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.14’de evlerin fiziki imkânları ile ilgili bazı tespitler yer almaktadır. Evin içerisinde mutfak, banyo ve tuvalet bölümlerinin bulunduğunu belirten bayanların oranı %95’tir. Evindeki oda sayısını yeterli bulanların oranı %69.2 iken, oda sayısının yetersizliğinden şikâyet edenlerin oranı %30.8’tir. Evlerin %96.7’lik kısmına şebeke suyu ulaşmaktadır. Şebeke suyunun evlere ulaşmadığı köyde alt yapı sorunu büyük bir sorun olarak

görülmektedir. Ankete katılan bayanların %98.3'ü evlerine araçla ulaşılabilirdiğini belirtmiştir. Yine bayanların tamamı il veya ilçeye ulaşım imkânlarının yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumdan memnuniyetlerini ve köylerinin merkeze yakınlığından dolayı avantajlı olduklarını dile getirmişlerdir. Araştırma sahasındaki bayanların %98.3'lük kısmı evlerinde soba ile ısındıklarını belirtmişlerdir. Sadece %1.7'lik bir kesimin evinde kalorifer bulunmaktadır.

Tablo 5.14. Evin fiziki imkânları ile ilgili bazı tespitler

		Evet	Hayır	Toplam
Mutfak, Banyo ve Tuvalet evin içinde ayrı bir bölüm mü?	N	114	6	120
	%	95.0	5.6	100.0
Evdeki oda sayısı yeterli mi?	N	83	37	120
	%	69.2	30.8	100.0
Evde su şebekesi var mı?	N	116	4	120
	%	96.7	3.3	100.0
Eve araçla ulaşım mümkün mü?	N	118	2	120
	%	98.3	1.7	100.0
Evden il veya ilçeye ulaşım imkânı yeterli mi?	N	120	0	120
	%	100.0	0	100.0
Evinizde kalorifer var mı? <i>(“Hayır” diyenler soba ile ısınmaktadır.)</i>	N	2	118	120
	%	1.7	98.3	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Anket yapılan bayanların evlerindeki teknolojik aletlerin tespiti Tablo 5.15'te verilmiştir. Bayanların %99.2'sinin evinde buzdolabı bulunmaktadır. Çamaşır makinesi evlerin tamamında mevcuttur. Televizyon, fırın ve elektrikli süpürge bulunma oranları ise sırasıyla %99.2 , %87.5 ve %96.7'dir. Evlerin %62.5'inde ev telefonu vardır. Hususi aracı olan evlerin oranı ise %43.3'tür. Evlerin %33.3'ünde ise bilgisayar bulunmaktadır. Genel itibariyle bayanlar evlerinde sahip oldukları teknolojik imkânlardan dolayı memnun olduklarını belirtmektedirler.

Tablo 5.15. Evde kullanılan teknolojik ürünlerin varlığı

Ürünler	Var		Yok		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Buzdolabı	119	99.2	1	0.8	120	100.0
Fırın	105	87.5	15	12.5	120	100.0
Çamaşır Makinesi	120	100.0	0	0.0	120	100.0
Bulaşık Makinesi	42	35.0	78	65.0	120	100.0
Elektrikli Süpürge	116	96.7	4	3.3	120	100.0
Televizyon	119	99.2	1	0.8	120	100.0
Uydu Anteni	109	90.8	11	9.2	120	100.0
Ev Telefonu	75	62.5	45	37.5	120	100.0
Hususi Araç	52	43.3	68	56.7	120	100.0
Bilgisayar	40	33.3	80	66.7	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.16’da bayanların cep telefonu varlığı belirlenmiştir. Cep telefonuna sahip olanların oranı %84.2 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın sadece %4.2’lik kısmı akıllı telefon kullanmaktadır. Hiç cep telefonu olmayanların oranı ise %15.8’tir.

Tablo 5.16. Cep telefonu varlığı durumu

	N	%
Evet	101	84.2
Normal telefon	96	80.0
Akıllı telefon	5	4.2
Hayır	19	15.8
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanların %17.5’inin evinde internet erişimi bulunmaktadır (Tablo 5.17). Bayanlara sosyal medyayı takip edip etmedikleri sorulduğunda ise %61.9’u evet cevabını vermiştir. İnternet erişiminde alt yapı eksikliklerinin sorun yarattığını da belirtmişlerdir.

Tablo 5.17. İnternet ile ilgili tespitler

		Evet	Hayır	Toplam
Evinizde internet erişimi var mı?	N	21	99	120
	%	17.5	82.5	100.0
Sosyal medyayı takip ediyor musunuz?	N	13	8	21
	%	61.9	38.1	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.18’de internet kullanımı amacı sorulduğunda; internet erişimi olan bayanların %52.4’ü interneti sadece çocukların kullanımı için aldıklarını belirtmiştir. Kendi işleri için kullanan bayanların oranı ise %28.6’dır. Haberleri internetten takip edenlerin oranı da %19’dur.

Tablo 5.18. İnternet kullanım amacı

	N	%
Çocukların kullanımı için	11	52.4
Kendi işlerimle ilgili	6	28.6
Haber vs. için	4	19.0
Toplam	21	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Bayanlara ev şartlarında iyileştirilmesini istedikleri hususlar sorulduğunda %33.3’lük kesimin bulaşık makinesi sahibi olmayı istedikleri tespit edilmiştir (Tablo 5.19). Evinde kalorifer olmasını isteyenlerin oranı %28.5 ve mobilya vb. eşyalarının yenilenmesini isteyenlerin oranı ise %11.7’dır.

Tablo 5.19.Ev şartlarında iyileştirilmesi gereken hususlar

	N	%
Bulaşık Makinesi	48	33.3
Kalorifer	41	28.5
Mobilya vb. ev eşyası	17	11.7
Su yetersizliği (Rüştü Köyü)	10	6.9
Güneş Enerjisi	9	6.3
Doğalgaz	7	4.9
Mutfak dolabı	6	4.2
Yeni ve büyük ev	6	4.2
Toplam	144*	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

(*Bazı seçenekler birlikte seçilmiştir.)

Ankete katılan bayanlara ailelerinin gelir kaynakları sorulduğunda, %43.3'ü tarımsal faaliyet cevabını vermiştir (Tablo 5.20). Tarımsal faaliyet ve buna ilaveten ücretli-maaşlı çalışanların oranı ise %49.2 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5.20. Ailenizin gelir kaynakları

	N	%
Tarımsal faaliyet	52	43.3
Ücretli ve maaşlı olarak çalışma	9	7.5
Tarımsal faaliyet + ücretli ve maaşlı çalışma	59	49.2
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

5.4. İş Şartları İle İlgili Bilgiler

Bayanlar katıldıkları iş şartları ile ilgili bilgiler sorulduğunda %85'inin tarımsal üretime katıldığı tespit edilmiştir (Tablo 5.21). %15'lik kesim ise tarımsal üretime katılmamaktadır. Üretime katılan bayanlar çalışıp emek verdikleri için para kazanabildiklerini ifade etmiştir.

Tablo 5.21. Tarımsal üretime katılma durumu

	N	%
Evet	102	85.0
Hayır	18	15.0
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.22'de tarımsal üretime katılmayan bayanların %44.4'ünün günlük ev işlerinin yoğunluğundan ve çocuk bakımından dolayı fırsat bulamadığı tespit edilmiştir. Aile reisinin gerek görmemesinin oranı ise %11.1 olarak saptanmıştır. Yapılan işlerin kadın işi olmadığı yönündeki algının oranı da %5.6'dır.

Tablo 5.22. Tarımsal üretime katılmama nedeni

	N	%
Günlük ev işlerinin yoğunluğu	3	16.7
Aile reisinin gerek görmemesi	4	11.1
Yaşlılık	2	11.1
Kadın işi değil algısı	1	5.6
Günlük ev işlerinin yoğunluğu + çocuk bakımı	8	44.4
Toplam	18	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Bayanların katıldığı tarımsal faaliyetler ise Tablo 5.23'te verilmiştir. Bitkisel ve hayvansal üretimin her ikisine birden katılan bayanların oranı %57.8'dir. %33.4'lük kısım ise sadece hayvansal üretime katılmaktadır. Tarımsal üretimde özel bir iş bölümünden ziyade, maddi açıdan destekleme, teşvik vb. tedbirlerle kadınların istekle katılımı sağlanabilir.

Tablo 5.23. Katıldığınız tarımsal faaliyet

	N	%
Bitkisel Üretim	9	8.8
Hayvansal Üretim	34	33.4
Bitkisel + Hayvansal Üretim	59	57.8
Toplam	102	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Bitkisel üretim faaliyetinde kadınların katkı verdiği aşamalar, Tablo 5.24'te verilmiştir. Likert ortalamasına göre en az katkıyı ürünlerin pazarlaması aşamasında veren kadınlar; en çok katkıyı ise sırasıyla çapalama ve hasat aşamalarında yapmaktadırlar.

Tablo 5.24. Bitkisel üretim faaliyetinde katkı verilen aşamalar

Katkı	Toprak İş.		Gübreleme		Sulama		Çapalama		Ekim		Hasat		Pazarlama	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hiç (0)	16	24.2	19	28.8	21	31.8	9	13.6	16	24.2	7	10.6	50	75.8
Az (1)	9	13.6	12	18.2	13	19.7	11	16.7	11	16.7	15	22.7	3	4.5
Orta (2)	33	50.0	30	45.5	25	37.9	25	37.9	24	36.4	27	40.9	7	10.6
Çok (3)	8	12.1	5	7.6	7	10.6	21	31.8	15	22.7	17	25.8	6	9.1
Toplam	66	100.0	66	100.0	66	100.0	66	100.0	66	100.0	66	100.0	66	100.0
Lik. ort.		1.50		1.32		1.27		1.88		1.58		1.82		0.53

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.25'te kadınların hayvansal üretim faaliyetlerine verdiği katkılar belirtilmiştir. Likert ortalamasına göre kadınların hayvansal üretimde en yoğun bulunduğu faaliyet süt sağımı ve süt işlemedir. En az katkıda bulunduğu faaliyetler ise ürünün pazarlanması ve ahır temizliğidir.

Tablo 5.25. Hayvansal üretim faaliyetinde katkı verilen aşamalar

Katkı	Ahr Temizliği		Tezek Toplama		Tezek Yapma		Besleme		Sulama		Süt Sağım		Süt İşleme		Pazarlama	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hiç (0)	15	15.8	12	12.6	13	13.7	16	16.8	14	14.7	3	3.2	8	8.4	37	30.8
Az (1)	21	22.1	19	20.0	19	20.0	16	16.8	16	16.8	8	8.4	7	7.4	10	10.5
Orta (2)	20	21.1	19	20.0	19	20.0	22	23.2	26	27.4	20	21.1	11	11.6	16	16.8
Çok (3)	39	41.1	45	47.4	44	46.3	41	43.2	39	41.1	64	67.4	69	72.6	32	33.7
Toplam	95	100.0	95	100.0	95	100.0	95	100.0	95	100.0	95	100.0	95	100.0	95	100.0
Lik. ort.	1.87		2.02		1.99		1.93		1.95		2.53		2.48		1.45	

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tarımsal üretimle ilgili olarak kadınlara fikrinin sorulması durumu Tablo 5.26’da verilmiştir. Ailede üretimle ilgili herhangi bir karar alınırken bayanların %44.2’sine fikri sorulmaktadır. %43.3’lük kesime ise sorulmamaktadır. Fikrine danışılan bayarlardan %45.6’sının fikri fazlasıyla kabul görürken, %25’inin ise nadiren kabul görür.

Tablo 5.26. Kadına fikir sorma durumu

Üretimle ilgili karar alınırken fikriniz sorulur mu?	N	Evet	Hayır	Bazen	Toplam
		%	%	%	%
	53	52	15	120	
	44.2	43.3	12.5	100.0	
Fikriniz sorulursa kabul görür mü?	N	Çok	Az	Orta	Toplam
		%	%	%	%
	31	17	20	68	
	45.6	25.0	29.4	100.0	

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.27’de tarımsal üretimle ilgili olarak fikri sorulmayan kadınların niçin fikrine danışılmadığı belirtilmiştir. Bayanların %55.8’lik kısmı, eşinin sorma ihtiyacı hissetmediğini ifade etmiştir. %17.3’lük kesim ise büyüklerin sözü geçtiği için kendilerine sorulmadığını belirtmiştir. Üretimle ilgili olarak hiç bilgi sahibi olmadığını söyleyenlerin oranı ise %15.3’tür.

Tablo 5.27. Üretimle ilgili alınan kararlarda fikrinizin alınmama nedenleri

	N	%
Eşim sorma ihtiyacı duymuyor	29	55.8
Büyüklerin sözü geçiyor	9	17.3
Üretimle ilgili bilgi sahibi değilim	8	15.3
Yaşlılık	4	7.8
Fikrim yok	2	3.8
Toplam	52	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan kadınların iş şartlarına yönelik bazı tespitler Tablo 5.28’de verilmiştir. İşini geliştirmekte istekli olan kadınların oranı %59.2 olarak tespit edilmiştir. Kadınların %73.3’ünün işletmesi tarımsal alet ve makine kullanımına uygundur. Aile işletmesinde

kullanılan alet ve makinelerin yeterli olduğunu düşünenlerin oranı ise %67.5'tir. İşletme arazilerinin %97.3'üne ulaşım durumu rahat ve kolaydır. Üretim ile ilgili olarak bilgi kaynağına başvuran kadınların oranı ise %62.5'tir. Mevcut alt yapının iyi ve yeterli sayılabilecek düzeyde olması, üretime katılan kadınlar açısından da yararlı olarak nitelenmektedir.

Tablo 5.28. İş şartlarına ait bazı tespitler

		Evet	Hayır	Toplam
İşinizi geliştirmede istekli misiniz?	N	71	49	120
	%	59.2	40.8	100.0
İşletmeniz tarımsal alet ve makine kullanımına uygun mu?	N	88	32	120
	%	73.3	26.7	100.0
İşletmede kullanılan alet ve makineniz yeterli mi?	N	81	39	120
	%	67.5	26.7	100.0
İşletme arazilerine ulaşım durumu rahat ve kolay mı?	N	109	3	120
	%	97.3	2.7	100.0
Üretimle ilgili bilgi kaynağına başvuruyor musunuz?	N	75	45	120
	%	62.5	37.5	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tablo 5.29'da işini geliştirmeye istekli olan bayanların hangi şekillerde işlerini geliştirebilecekleri belirtilmiştir. Ankete katılan bayanlardan %35'i verimliliği artırarak işlerinin daha da gelişebileceğini ifade etmiştir. %31.2'lik kesim ise işletmeyi büyütmenin faydalı olacağını belirtmiştir. Eğitim alarak işletmeyi geliştirebileceğini düşünenlerin oranı da %11.9'dur.

Tablo 5.29. İş geliştirme şekilleri

	N	%
İşletmeyi büyüterek	50	31.2
Verimliliği arttırarak	56	35.0
Eğitim alarak	19	11.9
İş şartlarını iyileştirerek	35	21.9
Toplam	160*	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar
(*Bazı seçenekler birlikte seçilmiştir.)

Kırsal kadınların üretimle ilgili olarak bilgiyi nasıl temin ettiği konusundaki tespitler Tablo 5.30'da verilmiştir. Bayanların %59.5'lik kesimi bilgiyi eşlerinden öğrendiğini ifade etmiştir. %25.2'lik oranla ise arkadaş ve akrabalarından bilgilendikleri tespit edilmiştir. Tarım teşkilatları ve önder kadın çiftçilerden öğrenme oranı da sırasıyla %8.1 ve %5.4'tür. Bu bağlamda üretimde kadın etkinliğinin artırılması hususunda dikkat çekilecek bir noktanın ise bayanların kocalarının eğitilmesi olduğu söylenebilir.

Tablo 5.30. Üretimle ilgili bilgi kaynakları

	N	%
Eşim	66	59.5
Eş, dost ve akrabalar	28	25.2
Tarım teşkilatı	9	8.1
Önder kadın çiftçiler	6	5.4
Görsel ve Yazılı materyal	2	1.8
Toplam	111*	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar
(*Bazı seçenekler birlikte seçilmiştir.)

Üretilen ürünlere karar verme şekli olarak kadınların %67.5'i alışlagelmiş ürünleri ürettiklerini ifade etmiştir (Tablo 5.31). Üretimi kolay olan ürünleri üretenlerin oranı ise %20.8'dir. Bir önceki yıla göre iyi para kazandıran ürünleri seçenler de %11.7'dir.

Tablo 5.31. Üretilen ürüne karar verme şekli

	N	%
Alışla gelmiş ürünleri üretmek	81	67.5
Geçen yıl iyi para kazandıran ürünleri üretmek	14	11.7
Üretimi kolay olan ürünleri üretmek	25	20.8
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Kadınların tarımsal faaliyetlerin değişik aşamalarına ayırdıkları zamanlar Tablo 5.32'de verilmiştir. Kadınların üretim ve işleme aşamalarına ayırdıkları zamanlar sırasıyla %82.5 ve %81.6'dır. Kırsal kesimde kadınların üretim faaliyetlerine katılması halinde en yoğun olarak vakit harcadığı bu aşamalara dair eğitim, kurs vb. çalışmalarla kadınlar bilinçlendirilirse; vakitten tasarruf sağlayabilirler. Dolayısıyla arta kalan vakitlerini de başka faaliyetler için kullanabilirler.

Tablo 5.32. Tarımsal faaliyetlerin değişik aşamalarına üreticilerin ayırdığı zaman (%)

Üretim aşamaları	N	Ortalama	Min.	Maks.	S.Sapma
Planlama	62 (*51.6)	14.76	5.0	40.0	9.97
Üretim	99 (*82.5)	38.83	15.0	100.0	17.05
İşleme	98 (*81.6)	42.60	10.0	100.0	14.15
Pazarlama ve satış	64 (*53.3)	22.89	5	40.0	9.21

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar
(*Bazı seçenekler birlikte seçilmiştir.)

5.5. İleriye Yönelik Düşünceler

Araştırmaya katılan bayanların %58.3'ü gelecekte köyde yaşamaya devam etmeyi düşünmektedir. Köyde yaşamaya devam etmeyi düşünen bayanların yaş gruplarına göre

dağılımı incelendiğinde yaş arttıkça köyde yaşamaya devam etme eğiliminin daha fazla olduğu söylenebilir (Tablo 5.33). Çünkü özellikle kırsal kesimde yaşayan ve bu yaşama uyum sağlamış, yaşları giderek artan bireylerin şehir yaşamına uyum sağlaması oldukça zordur. Bu nedenle yaş arttıkça köyde yaşama eğiliminin yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Tablo 5.33. Yaş grupları itibariyle köyde yaşamaya devam etme düşüncesi

Yaş grupları	Köyde yaşamaya devam etme düşüncesi					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-44	33	51.6	31	48.4	64	100.0
45-64	28	62.2	17	37.8	45	100.0
65+	9	81.8	2	18.2	11	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Köyde yaşamayı cazip kılan faktörler belirlenmesi, köy yaşamının devamının sağlanması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi bakımından önem arz etmektedir (Tablo 5.34). Araştırmada köy yaşamını cazip kılan en önemli faktör, köy hayatını sevmek ve bu yaşam tarzını benimsemiş olmaktır. Çünkü köy yaşamını sevmeden bu hayatı benimsemekten uzun yıllar köyde yaşam sürebilmek oldukça güçtür.

Tablo 5.34. Köyde yaşamı cazip kılan faktörler ve etkileri

Etki Düzeyi	Eş. dost ve akrabasının köyde yaşıyor olması		Köy hayatını sevmek ve benimsemiş olmak		Şehirde işsiz kalma kaygısı		Tarımsal üretimden yeterli geliri elde etmek		Örf. adet ve göreneklere bağlılık		Mecbur (yapacak başka bir şey yok)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Hiç (0)	11	15.7	1	1.4	11	15.7	9	12.9	2	2.9	0	0.0
Az (1)	2	2.9	5	7.1	10	14.3	13	18.6	4	5.7	13	18.6
Orta (2)	9	12.9	15	21.4	19	27.1	18	25.7	16	22.9	15	21.4
Çok (3)	48	68.6	49	70.0	30	42.9	30	42.9	48	68.6	42	60.0
Toplam	70	100.0	70	100.0	70	100.0	70	100.0	70	100.0	70	100.0
Likert ort.	2.34		2.60		1.97		1.99		2.57		2.41	

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Köyde kalmayı zorlaştıran ve insanları köy yaşamından uzaklaştıran en önemli faktör, köy okullarında eğitim kalitesinin iyi olmadığı düşüncesi ile ailelerin çocuklarına daha kaliteli eğitim aldırabilmeleri için köyden ayrılmak istemektedirler. Diğer önemli bir faktörde köyde yaşam şartlarının iyi olmamasıdır. Kırsal kesimde eğitim imkânlarının iyileştirilmesi, köy yaşamının geleceği açısından önem arz etmektedir (Tablo 5. 35).

Tablo 5. 35. Köyde yaşamak istememe nedenleri ve etkileri

Etki Düzeyi	Nüfus azlığı		Yaşam şartlarının iyi olmaması		İş şartlarının iyileştirilemesi		Gelir yetersizliği		Şehir hayatının cazip görünmesi		Eş. dost ve akrabaların şehirde yaşıyor olması		Çocuklara daha iyi eğitim almaları için	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Hiç (0)	31	62.0	1	2.0	2	4.0	3	6.0	1	2.0	8	16.0	4	8.0
Az (1)	7	14.0	3	6.0	3	6.0	8	16.0	2	4.0	5	10.0	1	2.0
Orta (2)	7	14.0	16	32.0	16	32.0	18	36.0	17	34.0	12	24.0	5	10.0
Çok (3)	5	10.0	30	60.0	29	58.0	21	42.0	30	60.0	25	50.0	40	80.0
Toplam	50	100.0	50	100.0	50	100.0	50	100.0	50	100.0	50	100.0	50	100.0
Likert ort.	0.72		2.50		2.44		2.14		2.52		2.08		2.62	

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Araştırmaya katılan bayanların %41.7'si kızını köyden biriyle evlendirmeyi düşünürken %58.3'ü düşünmemektedir (Tablo 5.36). Kızını köyden biriyle evlendirmek isteyenlerin %32.0'si kızının yakınında olacak olmasından dolayı isterken; kızını köyden biriyle evlendirmek istemeyenlerin %71.5'i ise köyde yaşam şartlarının zor olması nedeniyle istememektedir.

Tablo 5.36. Kızını köyden biriyle evlendirme durumu

	Frekans	%
Evet	50	41.7
Hayır	70	58.3
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Yaş grupları itibariyle, kızını köyden biriyle evlendirmek düşüncesi arasındaki ilişki incelendiğinde yaş arttıkça kızını köyden biriyle evlendirme düşüncesi oranı artmaktadır. Bu durum istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.1$). Bu sonuca göre kırsal kesimde bayanların yaşı arttıkça kızlarını köyden biriyle evlendirme oranı artmaktadır. Çünkü yaş arttıkça bakım vb. nedenlerden dolayı aileler kızlarının kendilerine daha yakın olmasını istemektedir. Bu nedenle elde edilen sonuç beklentilere uygundur (Tablo 5.37).

Tablo 5.37. Yaş grupları itibariyle kızını köyden biriyle evlendirme düşüncesi*

Yaş grupları	Kızını köyden biriyle evlendirme düşüncesi					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-44	21	32.8	43	67.2	64	100.0
45-64	22	48.9	23	51.1	45	100.0
65+	7	63.6	4	36.4	11	100.0

*%10 anlamlılık düzeyinde aralarındaki ilişki anlamlı ($p < 0.1$) (Pearson Chi –Square 5.21)

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanlara göre köydeki genç kızların hemen hemen tamamı (%95.8) geleceklerini köyde görmemektedir (Tablo 5.38). Yani köyde evlenme çağındaki genç kızların büyük çoğunluğu gelecekte şehirde yaşamak istemektedirler. Bu durum köylerin geleceği için karamsar bir tablonun oluşmasına neden olmaktadır. Genç kızların köyde kalmak istememeleri, doğrudan köyde tarımsal üretimde yaşlı nüfusun giderek artmasına neden olacağından istenilen bir durum değildir.

Tablo 5.38. Köydeki genç kızlar geleceklerini köyde görme durumu

	Frekans	%
Evet	5	4.2
Hayır	115	95.8
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Kırsalda önemli sorunlardan biri de düzenli gelir akışının olmamasıdır. Genellikle hasat mevsimini izleyen dönemlerde toplu olarak gelir elde edilmektedir. Bu da düzenli bir gelir akışına sahip olmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle bazı dönemlerde gelir sıkıntısı yaşanabilmekte, bu durum da ailelerin yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilediğinden köy yaşamına karşı olumsuz bir tutumun oluşmasına neden olmaktadır. Araştırmada bu durum incelenmiş ve ankete katılan bayanların % 55.8'i düzenli bir gelire sahip olduklarında köyde yaşamayı tercih edeceklerini ifade etmiştir (Tablo 5.39).

Tablo 5.39. Düzenli bir gelire sahip olduğunda yaşamak istenilen yer

	Frekans	%
Köy	67	55.8
Şehir	53	44.2
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Özellikle kırsalda yetişkinlerin mesleki bilgilerinin artırılmasında eğitim çalışmalarının önemi büyüktür. Bu nedenle düzenlenecek eğitim çalışmalarına katılım mesleki yeterlilik açısından oldukça önemlidir. Araştırmada bayanların %67.5'i bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlere katılmak istemektedir (Tablo 5.40).

Tablo 5.40. Bilgi ve becerinizi geliştirmeye yönelik kurs veya eğitime katılma durumu

	Frekans	%
Evet	81	67.5
Hayır	39	32.5
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Yaş grupları ile bilgi ve becerilerini geliştirmek için kursa katılma isteği arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0.05$). Yaş arttıkça eğitime katılma isteği azalmaktadır (Tablo 5.41). Yani gençlerin eğitime katılma istekleri yaşlılara oranla daha yüksektir. Bu sonuca göre kırsalda genç bayanların nüfusunun artması tarımsal üretimde bayanların daha etkin olmalarına olumlu katkı sağlayacaktır. Ancak genç kızların köylerde gelecek görmemesi bu durumu olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 5.41. Yaş grupları itibariyle bilgi ve becerilerini geliştirmek için kursa katılma isteği*

Yaş grupları	Eğitim veya kursa katılma isteği					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-44	49	76.6	15	23.4	64	100.0
45-64	28	62.2	17	37.8	45	100.0
65+	4	36.4	7	63.6	11	100.0

*% 5 anlamlılık düzeyinde aralarındaki ilişki anlamlı ($p<0,05$) (Pearson Chi –Square 7,83)

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Bilgi ve becerilerini geliştirmek için kursa katılmak isteyenlerin kursa katılım amaçları sosyalleşme (%38.0), uğraşı alanı ile ilgili daha verimli ve etkin olma (%33.5), gelir getirici ek faaliyette bulunma (%25.1) ve boş vakitlerini değerlendirme (%3.4) dir (Tablo 5.42). Bu sonuçlara göre kırsalda özellikle kadınlara yönelik olarak sosyal ve kültürel faaliyetlerin az olması nedeni ile bayanlar, kurs veya eğitim çalışmalarını sosyalleşme için bir fırsat olarak görmektedir. Bu nedenle bu faktörün yüksek çıkması normaldir. İş alanında daha verimli olmak ve gelir getirici ek faaliyet olarak kursa katılma sonuçları beklentilere uygundur.

Tablo 5.42. Bilgi ve becerinizi geliştirmeye yönelik kurs katılım amacı

	Frekans	%
Sosyalleşme	68	38.0
Uğraşı alanında daha verimli ve etkin olmak	60	33.5
Gelir getirici ek faaliyette bulunmak	45	25.1
Boş vakitlerimi değerlendirmek	6	3.4
Toplam	179	100.0

*Üreticiler birden fazla seçeneğe cevap vermiştir.

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

5.6. Etkinliğin Arttırılmasına Yönelik Düşünceler

Bu bölümde bayanların gerek yaşam şartlarında gerekse iş şartlarında etkinliklerinin arttırılmasına yönelik olarak nelerin yapılması konusunda elde edilen sonuçlar yorumlanmış ve çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tarımsal üretimde bayanların daha etkin olabilmesi için araştırmada elde edilen sonuçlara göre en önemli iki etken tarımsal üretimden yeterli gelirin elde edilmesi (%42.2) ile iş ve yaşam koşullarının daha iyi hale getirilmesidir (%29.9). Tarımsal üretimden yeterli gelir elde edildiğinde bu durum gerek iş gerekse yaşam şartlarının daha iyi olmasını sağlayacağından yeterli gelirin elde edilmesi üretimde etkin olmanın en önemli anahtarı konumundadır (Tablo 5.43).

Tablo 5.43. Kadınların tarımsal üretimde daha etkin olması için yapılması istenenler

	Frekans	%
Üretimden yeterli geliri elde etmek	86	42.2
İş ve yaşam şartlarını daha iyi hale getirmek	61	29.9
Üretimle ilgili alınan kararlarda daha fazla yer almak	22	10.8
Teknik konularda eğitim alarak daha donanımlı olmak	21	10.3
Mesleğimizi benimsemek	14	6.8
Toplam	204	100.0

*Üreticiler birden fazla seçeneğe cevap vermiştir.

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

İş şartlarında meydana gelecek iyileştirmeler bireylerin daha istekli çalışmalarına ve işlerine daha iyi motive olmalarına olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Bu nedenle iş şartlarında meydana gelecek iyileştirmeler kırsalda bayanların da üretimde daha etkin olmasına olumlu katkı sağlayabilecektir.

Tarımsal üretimde hem işletmeci hem de işçiler için en önemli sorunlardan biri sosyal güvencenin olmamasıdır. Yani tarımsal üretimde bulunanların sigortasız çalışmasıdır. Araştırma sonuçları da bu hipotezi desteklemektedir. Araştırmada iş şartlarında iyileştirilmesi gerekenler nelerdir sorusuna bayanların %68.3'ü sosyal güvencenin sağlanmasıdır cevabını vermiştir (Tablo 5.44). Bu sonuca göre sosyal güvenceye sahip olmak, kırsalda bayanların tarımsal üretimde daha etkin olmalarına olumlu katkı sağlayacaktır.

Tablo 5.44. İş şartlarında iyileştirilmesi gerekenler

	Frekans	%
Sosyal güvence	112	68.3
İş bölümü ve sorumluluk paylaşımı	19	11.6
Makineleşme ve teknoloji kullanımının artırılması	18	11.0
Arazilerin fiziki yapılarının iyileştirmesi (parça, eğitim, verim vb.)	11	6.7
Arazi yollarının iyileştirilmesi	4	2.4
Toplam	164	100.0

*Üreticiler birden fazla seçeneğe cevap vermiştir.

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Tarımsal üretimde bayanların etkinliğinin artırılması için kamudan beklentilerinin neler olduğu gerek yerel yöneticiler gerekse politika yapıcılar için önem arz etmektedir.

Araştırmada kadınların %26.5'i üretimde kullanılan girdilerin temini ve ürünlerin pazarlanmasında daha iyi bir kurumsal yapının olması gerektiğini, %26.2'si kırsal alanda sosyal ve kültürel imkânların artırılması gerektiğini, %23.8'i tarıma yapılan desteklerin artırılması gerektiğini ve %13.1'i kırsalda daha kolay ulaşılabilecek sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır (Tablo 5.45).

Tablo. 5.45. Uğraşını alanınızda etkinliğin artması için kamudan beklentiler

	Frekans	%
Girdi temini ve ürün pazarlanmasına katkı ve daha iyi kurumsal yapı	79	26.5
Kırsal alan için daha fazla sosyal ve kültürel imkânlar	78	26.2
Tarımsal desteklerin artırılması	71	23.8
Kolay ulaşılabilecek eğitim ve sağlık hizmetleri	39	13.1
Kadınlar için daha geniş iş imkânları	17	5.7
Daha iyi bir altyapı (yol, su, elektrik ve haberleşme)	14	4.7
Toplam	298	100.0

*Üreticiler birden fazla seçeneğe cevap vermiştir.

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

5.7. Aile İçi İletişim Davranışları

Bu bölümde aile içi iletişim davranışlarının nasıl olduğu ve aile içinde alınan kararlarda bayanların etkinliğinin nasıl olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Türkiye ataerkil aile geleneğine sahip olduğundan genellikle kırsalda ağırlıklı olarak babanın sözü geçmektedir (Tablo 5.46). Araştırma sonuçları bunu doğrulamaktadır. Araştırmaya katılan bayanların %60.0'ı ailede eşinin sözünün geçtiğini, %18.3'ü kayınpeder ve kayın validenin sözünün geçtiğini, %12.5'i eşit olduğunu ve %9.2'si ise kendisinin sözünün geçtiğini belirtmiştir.

Tablo 5.46. Evde ağırlıklı olarak kimin sözü geçer

	Frekans	%
Eşimin	71	60.0
Büyüklerin (Kayınvalide ve kayınpeder)	22	18.3
Eşim ile benim (Eşit)	15	12.5
Kendimin	11	9.2
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Aile içinde herhangi bir konuda karar alınırken aile bireylerinin fikirlerinin alınması ve tartışılması modern bir aile yapısının en önemli özelliklerindedir. Bu nedenle sağlıklı bir aile içi iletişimin sağlanması için aile bireylerinin fikirlerinin alınması önem arz etmektedir. Araştırmada aile içinde herhangi bir konuda karar alınırken bayanların (eşin) %65.8'inin

kararı alınırken, %18.4'ünün kararı bazen alınmakta, %15.8'inin ise kararı alınmamaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçların kırsal kesimi yansıttığı söylenebilir. Yani sonuçlar beklentiye aykırı değildir (Tablo 5.47).

Tablo 5.47. Ailede herhangi bir konuda karar alınırken fikrinizin alınma durumu

	Frekans	%
Evet	79	65.8
Bazen	22	18.4
Hayır	19	15.8
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Kırsal kesimde örf, adet ve göreneklere bağlılık kentsel kesime oranla daha yaygındır. Örf, adet ve göreneklerin kırsalda bayanların günlük yaşamını nasıl etkilediği araştırmada merak edilen konular arasındadır. Araştırma sonuçlarına göre örf, adet ve göreneklerin kırsalda bayanların yaşamlarını büyük ölçüde (%87.5) olumlu yönde etkilediği görülmektedir (Tablo 5.48).

Tablo 5.48. Örf, adet ve göreneklerin köyde istediğiniz yaşamı yaşamadaki etkisi

	Frekans	%
Olumlu	105	87.5
Olumsuz	15	12.5
Toplam	120	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Kırsalda örf, adet ve göreneklere bağlılık daha fazla olduğu için günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisinin olup olmadığı, eğer varsa ne oranda etkisinin olduğu incelenmiştir.

Tablo 5.49. Günlük yaşamda aldığımız kararlarda aile reisinin etkisi

	Frekans	%
Hiç (0)	26	21.7
Az (1)	15	12.5
Orta (2)	42	35.0
Çok (3)	37	30.8
Toplam	120	100.0
Likert Ortalaması	1.75	

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Araştırma sonuçlarına göre günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisinin çok olduğunu söyleyenler %30.8, aile reisinin etkisinin orta düzeyde olduğu söyleyenler %35.0, aile reisinin etkisinin az olduğu söyleyenler %12.5 ve aile reisinin etkisinin hiç olmadığını

söyleyenler %21.7'dir. Likert ortalamasına göre bu etki 1.75 tir. Yani az ve orta arası, ancak ortaya yakındır. Bu sonuçlara göre araştırmada günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisi vardır (Tablo 5.49).

Tablo 5.50. Yaş grupları itibariyle günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisi

Yaş grupları	Günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisi					
	Yok		Var		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-44	21	32.8	43	67.2	64	100.0
45-64	14	31.1	31	68.9	45	100.0
65+	6	54.5	5	45.5	11	100.0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Yaş grupları ile günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisi arasında yaş arttıkça günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisinin oranının azaldığı söylenebilir. Ancak bu sonuç istatistiki olarak anlamlı değildir. Genç bayanların eşi (aile reisi) ile daha fazla fikir alışverişinde buldukları dikkate alındığında günlük yaşamda aile reisinin etkisinin daha fazla olması beklenen bir sonuçtur (Tablo 5.50).

6. ÇALIŞTAY RAPORU

Eylül 2013’de sahada yapılan anketlerden elde edilen veriler kullanılarak hesaplanan istatistiksel özet sonuçları, 14 Aralık 2013 tarihinde Bayburt’ta aşağıda listesi verilen katılımcılarla düzenlenen çalıştayda tartışılmış ve tartışma sonuçları araştırma raporuna yansıtılmıştır. Projesi ekibinin sunumundan sonra çalışma sonuçları dikkate alınarak yapılan SWOT analiziyle de araştırmanın amacı doğrultusunda stratejiler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu sonuçlar rapor olarak aşağıda verilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. Rifat YILDIZ <i>Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü</i>
Moderatör	Prof. Dr. Fahri YAVUZ <i>Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü</i>
Raportörler	Arş. Gör. Mustafa TERİN, Arş. Gör. İrfan Okan GÜLER <i>Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü</i>
Katılımcılar	
Prof. Dr. Selçuk COŞKUN	Bayburt Üniversitesi Rektörü
Hacı Ali POLAT	Bayburt Belediye Başkanı
Orhan ERASLAN	Aydıntepe Belediye Başkanı
Abdülkadir KARABULUT	Bayburt Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü
Necdet KAYA	Demirözü Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdür V.
Akın BAYRAK	BAYPROJE Üyesi
Leyla KARABULUT	Bayburtlu Kadınlar Derneği Başkanı
Mehtap B. TOPÇU	Bayburtlu Kadınlar Derneği Destek Sorumlusu
Mutlu ADAK	BAY-DER, BEK- DER Yönetim Kurulu Üyesi (Öğretim Gör.)
Mete MEMİŞ	Bayburt AK Parti Belediye Başkan Adayı (Eğitimci Yazar)
Umut ÖZKAN	Ziraat Yüksek Mühendisi
Ömer KALYONCU	Ziraat Mühendisi
Muammer ARAZ	Ziraat Mühendisi
Seval KURTOĞLU	Ziraat Mühendisi, Ziraat Odası
Bahar AKAY	Ziraat Mühendisi, Saha Anketörü
Gökçe DENİZLİ	Ziraat Mühendisi, Saha Anketörü
İdris AYDIN	Harita Mühendisi
Bülent AKDEMİR	Giresun Üniversitesi Öğretim Görevlisi
Ahmet AKER	Eczacı (Bayburt Eczacılar Odası Temsilcisi)

Dursun Ali EMİR	Eğitimci Yazar
Nahid İMAÇ	Araştırmacı Yazar
Nihat PURUT	Esnaf
Vural ŞAŞIR	İş Adamı

Bayburt Kırsalında Üretimde Kadının Rolü ve Etkinliğinin Artırılmasında:

Güçlü Yönler ve Fırsatlar:

1. Toplumsal tutum ve kadının rolünün öne çıkmasındaki engeller; aşılabilecek düzeydedir.
2. Kırsal alandaki altyapı giderek gelişmektedir.
3. İşletme büyüklükleri bölge ortalamasının üzerindedir.
4. Bayburtlu kırsal kadın üretmeye, kazanmaya eğilimli ve isteklidir.
5. Bayburt Üniversitesinin var olması.
6. Köylerin merkeze yakın olması.
7. Kırsal kadınların eğitim almaya istekli olması.
8. Tarım dışı faaliyetlere ayıracak zamanın var olması (6-7 ay).
9. Çocukların anne ile olan ilişkilerinin olumlu ve güçlü olması.
10. Kadınların özgüvenli olması ve üretime katkı verme potansiyellerinin yüksek olması.
11. Var olan fırsatlardan yararlanarak proje yapma kapasitesinin yüksek olması.
12. Genel ekonomik gelişmesinin var olması ve buradan yeterli pay alıyor olması.
13. Ekolojik tarım potansiyelinin var olması.
14. Bayburt, Gümüşhane, Rize Kırsal Kalkınma Projesinde kırsal kadının ayrı bir başlıkta yer alması.

Zayıf Yönler ve Tehditler:

1. Kırsal alanda örgütlenmenin yeterli olmaması.
2. Mesleki eğitimin yetersiz olması.
3. Genel eğitim hizmetlerinin kırsalda yetersiz olması.
4. Genç hanımların karar alma mekanizmalarında yer almasının yaşlılara göre düşük olması.
5. Kırsal alanda yaşlı nüfusun giderek artması.
6. Kırsal alanla ilgili politikaların (proje, eğitim, destek) uzun vadeli ve sürdürülebilir olamaması.
7. Kurs ve eğitim gibi faaliyetlerden katılımcıların çabuk sıkılması nedeni ile eğitimlerin verimsiz olması.
8. Genç kızların köyde gelecek görmüyor olması.
9. Sosyal güvencenin olmaması.
10. Kırsal alana yönelik projelerin yetersiz olması.
11. Kırsal alanda sosyal ve kültürel ortamların yetersiz olması.
12. TKDK'da Bayburt'un kapsama alınmaması.
13. Kadının tarımsal faaliyetlerde rol almasında erkeğin olumsuz tutumu.
14. Tarımsal ürünlerin pazarlamasında kadınların yeteri kadar rol almaması.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de 1930’lu yıllardan günümüze kadar çeşitli zamanlarda; toplum kalkınması, köy kalkınması veya tarımsal kalkınma olarak isimlendirilen kalkınma girişimleri, özellikle 1970’li yıllarda tarımsal kalkınma ve kırsal kalkınma kavramları şeklinde birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Bu ayrılmayla beraber kırsal alandaki kadının rolü daha belirgin bir hal almıştır. Kadının genel eğitim seviyesi, toplumdaki konumu ve söz sahibi olamayışı gibi dezavantajlı durumlar gündeme gelmeye başlamıştır. Bu dezavantajlı durumlar giderilmeden ve kadının etkinliği artırılmadan sürdürülebilir bir kırsal kalkınmanın mümkün olamayacağı artık günümüzde anlaşılmıştır. Bu bağlamda kırsal kadının istihdamını artırmaktan ziyade, istihdamın niteliğinin artırılması problemin çözümünde öne çıkmaktadır.

Üretim açısından bölgenin potansiyel illerinden birisi olmayı hedefleyen Bayburt ilinin, kırsalında kadınlar; hem bitkisel hem de hayvansal üretimde ‘nasıl öne çıkarılabilir?’ sorusundan hareketle yapılmış olan bu çalışmada, kadının konumu ve rolü tespit edilmiş, üretimdeki etkinliği ve ekonomiye katkısını artırmaya yönelik çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

7.1. Araştırma Sonuçları

Araştırmada tüm Bayburt ili genelinde gayeli örnekleme ile seçilen köylerde, şansa bağlı örnekleme ile belirlenen 120 işletmedeki bayanlarla yapılan anket verilerine dayalı istatistiksel özetlerde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1. Ankete katılan bayanlardan %95.8’i evli olup, bekâr bayanların oranı ise %3.3 olarak tespit edilmiştir. Evli bayanların oranının fazla olması; ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerden dolayı, üretime katılabilme açısından kadınların önünde engel oluşturmaktadır.
2. Bayanların evlilik yıllarına bakıldığında, ortalama 25 yıllık bir evlilik süresi hesaplanmıştır. Ailelerde ortalama olarak, 4 çocuk bulunduğu saptanmıştır. Bu tespitlere göre kırsaldaki bayanların hem aile yapısına, hem de sosyal durumuna uygun şekilde ihtiyaçları tespit edilip, üretime katılımları sağlanabilir.
3. Ankete katılan bayanların %88.9’u evlenmeden önce de köyde yaşadığını ifade etmiştir. Bu durum kadınların, sosyal anlamda köy hayatına alışkın oldukları açısından dikkate alınmalıdır.

4. Kadınların % 22.5'inin okuma yazma bilmediği, % 65.8'inin ise ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bayanlara yönelik uygulanacak kurs, eğitim vb. faaliyetlerde mevcut eğitim seviyesi göz önünde bulundurularak yaklaşılması uygun olacaktır.
5. Ankete katılan bayanların % 72.5'inin bir sosyal güvenceye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sosyal güvencesi bulunan kadının, gelir getirici başka bir faaliyete katılımı açısından isteksiz olduğu düşünülebilir. Bu durum göz önüne alınarak etkili bilinçlendirme sayesinde kadının üretimde etkinliği artırılabilir.
6. Bayanların %80'inin uğraşı alanları ile ilgili olarak herhangi bir eğitim almadığı tespit edilmiştir. Kadınların üretim sürecine katılımında uygun eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesinin yararlı olacağı düşünülebilir.
7. Bayanların % 48.4'ü hem bitkisel hem de hayvansal üretim faaliyetine katıldığını bildirmiştir. Sadece hayvansal üretimde bulunanların oranı ise % 40.8'dir. Kırsal kadınların, sahip olduğu fiziksel imkânların iyileştirilmesi neticesinde üretim faaliyetlerine katılımında artış sağlanabilir.
8. Bayanların aile işletmelerinde ortalama olarak 14 büyükbaş, 7 küçükbaş ve 11 kümes hayvanı olduğu tespit edilmiştir. Büyükbaş hayvan varlığının 80 başa kadar çıktığı büyük işletmeler olduğu gibi, sadece 1 baş hayvanı olan işletmeler de mevcuttur.
9. Büyükbaş hayvan varlığı açısından 1-5 baş arası hayvan varlığı olan işletmeler %29.9 oranı ile en yüksek orana sahiptir. Bu oranı %27.1 ile 6-10 baş arası hayvan varlığı olan işletmeler takip etmektedir. 21 baştan daha fazla hayvan varlığına sahip olan işletmelerin oranı ise % 20.6 seviyesindedir.
10. Arazilerin mülkiyet durumuna göre dağılımı incelendiğinde, bayanın ailesine ait işletmenin mülk arazisi oranı %50.9'dur. Ortakçılık şeklinde arazi işleyenlerin oranı ise %24.5'tir.
11. Ankete katılan bayanların ailelerine ait işletmelerde ortalama olarak 56.12 dekar sulu arazi, 43.54 dekar da kuru arazi varlığı tespit edilmiştir. Sulu arazi varlığı azami 350 dekara kadar çıkarken, kuru arazi varlığında bu miktar 300 dekar düzeyindedir.

12. Ailesinde hiç arazisi olmayan bayanların oranı %6,7'dir. %22.5'inin ise toplamda 101 dekardan daha fazla arazisi olduğu belirlenmiştir. Sulu araziye sahip olanlar arasında en büyük oran %28.3 ile 11-30 dekar arası büyüklükte arazi varlığı olarak tespit edilmiştir.
13. Ankete katılan bayanların %66.7'si betonarme evlerde oturduklarını ifade etmiştir. Toprak evlerde oturanların oranı ise %32.5'tir. Özellikle toprak evlerde oturanlar, evlerine ait yaşam şartlarının iyileştirilmesini istediklerini belirtmişlerdir.
14. Evlerin fiziki imkânları ile ilgili tespitlere göre; evin içerisinde mutfak, banyo ve tuvalet bölümlerinin bulunduğunu belirten bayanların oranı %95'tir. Evindeki oda sayısını yeterli bulanların oranı %69.2 iken, oda sayısının yetersizliğinden şikâyet edenlerin oranı %30.8'tir. Evlerin %96.7'lik kısmına şebeke suyu ulaşmaktadır. Evlerin %98.3'üne araçla ulaşılmaktadır. Fiziki şartlardan genel anlamda memnuniyetlerini ve köylerinin merkeze yakınlığından dolayı avantajlı olduklarını dile getirmişlerdir. Araştırma sahasındaki bayanların %98.3'lük kısmı evlerinde soba ile ısındıklarını belirtmişlerdir. Sadece %1.7'lik bir kesimin evinde kalorifer bulunmaktadır.
15. Bayanların %99.2'sinin evinde buzdolabı bulunmaktadır. Çamaşır makinesi evlerin tamamında mevcuttur. Televizyon, fırın ve elektrikli süpürge bulunma oranları ise sırasıyla %99.2, %87.5 ve %96.7'dir. Evlerin %62.5'inde ev telefonu vardır. Hususi aracı olan evlerin oranı ise %43.3'tür. Evlerin %33.3'ünde ise bilgisayar bulunmaktadır. Genel itibariyle bayanlar evlerinde sahip oldukları teknolojik imkânlardan dolayı memnun olduklarını belirtmektedirler.
16. Bayanların cep telefonuna sahip olanların oranı %84.2'dir. Bu oranın sadece %4.2'lik kısmı akıllı telefon kullanmaktadır. Hiç cep telefonu olmayanların oranı ise %15.8'tir.
17. Ankete katılan bayanların %17.5'inin evinde internet erişimi bulunmaktadır. Bayanların %61.9'u sosyal medyayı takip etmektedir.
18. İnternet erişimi olan bayanların %52.4'ü interneti sadece çocukların kullanımı için aldıklarını belirtmiştir. Kendi işleri için kullanan bayanların oranı ise %28.6'dır. Haberleri internetten takip edenlerin oranı da %19'dur.
19. Bayanlara ev şartlarında iyileştirilmesini istedikleri hususlar sorulduğunda %33.3'lük kesimin bulaşık makinesi sahibi olmayı istedikleri tespit edilmiştir. Evinde kalorifer

olmasını isteyenlerin oranı %28.5 ve mobilya vb. eşyalarının yenilenmesini isteyenlerin oranı ise %11.7'dir.

20. Ankete katılan bayanlara ailelerinin gelir kaynakları sorulduğunda, %43.3'ü tarımsal faaliyet cevabını vermiştir. Tarımsal faaliyet ve buna ilaveten ücretli-maaşlı çalışanların oranı ise %49.2 olarak tespit edilmiştir.
21. Bayanların %85'inin tarımsal üretime katıldığı tespit edilmiştir. Üretime katılan bayanlar çalışıp emek verdikleri için para kazanabildiklerini ifade etmiştir.
22. Tarımsal üretime katılmayan bayanların %44.4'ünün; günlük ev işlerinin yoğunluğundan ve çocuk bakımından dolayı fırsat bulamadığı tespit edilmiştir. Aile reisinin gerek görmemesinin oranı ise %11.1 olarak saptanmıştır. Yapılan işlerin kadın işi olmadığı yönündeki algının oranı da %5.6'dır.
23. Bitkisel ve hayvansal üretimin her ikisine birden katılan bayanların oranı %57.8'dir. %33.4'lük kısım ise sadece hayvansal üretime katılmaktadır.
24. Bitkisel üretim faaliyetinde kadınların katkı verdiği aşamalar; Likert ortalamasına göre tespit edilmiştir. En az katkı ürünlerin pazarlaması aşamasında verilmektedir. En çok katkı ise sırasıyla çapalama ve hasat aşamalarında verilmektedir.
25. Kadınların hayvansal üretim faaliyetlerine verdiği katkılara bakıldığında; Likert ortalamasına göre kadınların hayvansal üretimde en yoğun bulunduğu faaliyet süt sağımı ve süt işlemedir. En az katkıda bulunduğu faaliyetler ise ürünün pazarlanması ve ahır temizliğidir.
26. Ailede üretimle ilgili herhangi bir karar alınırken bayanların %44.2'sine fikri sorulmaktadır. %43.3'lük kesime ise sorulmamaktadır. Fikrine danışılan bayanlardan %45.6'sının fikri fazlasıyla kabul görürken, %25'inin ise nadiren kabul görmektedir.
27. Kadınların, tarımsal üretimle ilgili olarak niçin fikrine danışılmadığı sorulduğunda; bayanların %55.8'lik kısmı, eşinin sorma ihtiyacı hissetmediğini ifade etmiştir. %17.3'lük kesim ise büyüklerin sözü geçtiği için kendilerine sorulmadığını belirtmiştir. Üretimle ilgili olarak hiç bilgi sahibi olmadığını söyleyenlerin oranı ise %15.3'tür.
28. İşini geliştirmekte istekli olan kadınların oranı %59.2 olarak tespit edilmiştir. Kadınların %73.3'ünün işletmesi tarımsal alet ve makine kullanımına uygundur. Aile işletmesinde

kullanılan alet ve makinelerin yeterli olduğunu düşünenlerin oranı ise %67.5'tir. İşletme arazilerinin %97.3'üne ulaşım durumu rahat ve kolaydır. Üretim ile ilgili olarak bilgi kaynağına başvuran kadınların oranı ise %62.5'tir.

29. Ankete katılan bayanlardan %35'i verimliliği artırarak işlerinin daha da gelişebileceğini ifade etmiştir. %31.2'lik kesim ise işletmeyi büyütmenin faydalı olacağını belirtmiştir. Eğitim alarak işletmeyi geliştirebileceğini düşünenlerin oranı da %11.9'dur.
30. Bayanların %59.5'lik kesimi bilgiyi eşlerinden öğrendiğini ifade etmiştir. %25.2'lik oranla ise arkadaş ve akrabalarından bilgilendikleri tespit edilmiştir. Tarım teşkilatları ve önder kadın çiftçilerden öğrenme oranı da sırasıyla %8.1 ve %5.4'tür. Bu bağlamda üretimde kadın etkinliğinin artırılması hususunda dikkat çekilecek bir noktanın ise bayanların kocalarının eğitilmesi olduğu söylenebilir.
31. Üretilen ürünlere karar verme şekli olarak kadınların %67.5'i alışlagelmiş ürünleri ürettiklerini ifade etmiştir. %20.8'i üretimi kolay olan ürünleri üretmektedir. Bir önceki yıla göre iyi para kazandıran ürünleri seçenler de %11.7'dir.
32. Kadınlar zamanlarının %82.5'ini üretim aşamasına, %81.6'sını da işleme aşamalarına ayırmaktadırlar. Kırsal kesimde kadınların üretim faaliyetlerine katılması halinde en yoğun olarak vakit harcadığı bu aşamalara dair eğitim, kurs vb. çalışmalarla kadınlar bilinçlendirilirse; vakitten tasarruf sağlayabilirler. Dolayısıyla artı kalan vakitlerini de başka faaliyetler için kullanabilirler.
33. Araştırmaya katılan bayanların % 58.3'ü gelecekte köyde yaşamaya devam etmeyi düşünmektedir. Köyde yaşamaya devam etmeyi düşünen bayanların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde yaş arttıkça köyde yaşamaya devam etme eğiliminin daha fazla olduğu söylenebilir. Çünkü özellikle kırsal kesimde yaşayan ve bu yaşama uyum sağlamış yaşları giderek artan bireylerin şehir yaşamına uyum sağlaması oldukça zordur.
34. Araştırmada köy yaşamını cazip kılan en önemli faktör, köy hayatını sevmek ve bu yaşam tarzını benimsemiş olmaktır. Çünkü köy yaşamını sevmeden, bu hayatı benimsemeyen uzun yıllar köyde yaşam sürebilmek oldukça güçtür.
35. Köyde kalmayı zorlaştıran ve insanları köy yaşamından uzaklaştıran en önemli faktör; köy okullarında eğitim kalitesinin iyi olmadığı düşüncesi ile ailelerin çocuklarına daha kaliteli eğitim aldrabilmeleri için köyden ayrılmak istemektedirler. Diğer önemli bir faktörde

köyde yaşam şartlarının iyi olmamasıdır. Kırsal kesimde eğitim imkânlarının iyileştirilmesi köy yaşamının geleceği açısından önem arz etmektedir.

36. Araştırmaya katılan bayanların % 41.7'si kızını köyden biriyle evlendirmeyi düşünürken % 58.3'ü düşünmemektedir. Kızını köyden biriyle evlendirmek isteyenlerin % 32.0'si kızının yakınında olacak olması nedeniyle isterken; kızını köyden biriyle evlendirmek istemeyenlerin % 71.5'i köyde yaşam şartlarının zor olması nedeniyle istememektedir.
37. Kırsalda kadınların yaşı arttıkça kızını köyden biriyle evlendirme düşüncesi oranı artmaktadır. Bu durum istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,1$). Yaş arttıkça bakım vb. nedenlerden dolayı aileler kızlarının kendilerine daha yakın olmasını istemektedir.
38. Ankete katılan bayanlara göre köydeki genç kızların hemen hemen tamamı (% 95.8) geleceklerini köyde görmemektedir. Yani köyde evlenme çağındaki genç kızların büyük çoğunluğu gelecekte şehirde yaşamak istemektedirler. Bu durum köylerin geleceği için karamsar bir tablonun oluşmasına neden olmaktadır. Genç kızların köyde kalmak istememeleri doğrudan köyde tarımsal üretimde yaşlı nüfusun giderek artmasına neden olacağından istenilen bir durum değildir.
39. Ankete katılan bayanların % 55.8'i düzenli bir gelire sahip olduklarında köyde yaşamayı tercih edeceklerini belirtmektedirler. Kırsalda önemli sorunlardan biri de düzenli gelir akışının olmamasıdır. Genellikle hasat mevsimini izleyen dönemlerde toplu olarak gelir elde edilmektedir. Bu durum düzenli bir gelir akışına sahip olmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle bazı dönemlerde gelir sıkıntısı yaşanabilmekte bu durumda ailelerin yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilediğinden köy yaşamına karşı olumsuz bir tutumun oluşmasına neden olmaktadır.
40. Araştırmada bayanların % 67.5'i bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlere katılmak istemektedir. Özellikle kırsalda yetişkinlerin mesleki bilgilerinin artırılmasında eğitim çalışmalarının önemi büyüktür. Bu nedenle düzenlenecek eğitim çalışmalarına katılım mesleki yeterlilik açısından oldukça önemlidir.
41. Yaş grupları ile bilgi ve becerilerini geliştirmek için kursa katılma isteği arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Yaş arttıkça eğitime katılma isteği azalmaktadır. Yani gençlerin eğitime katılma istekleri yaşlılara oranla daha yüksektir. Bu sonuca göre kırsalda genç bayanların nüfusunun artması tarımsal üretimde bayanların daha etkin olmalarına olumlu

katkı sağlayacaktır. Ancak genç kızların köylerde gelecek görmemesi bu durumu olumsuz yönde etkilemektedir.

42. Bilgi ve becerilerini geliştirmek için kursa katılmak isteyenlerin kursa katılım amaçları sosyalleşme (% 38.0), uğraşı alanı ile ilgili daha verimli ve etkin olma (% 33.5), gelir getirici ek faaliyette bulunma (% 25.1) ve boş vakitlerini değerlendirme (% 3.4)'dir. Bu sonuçlara göre kırsalda özellikle kadınlara yönelik olarak sosyal ve kültürel faaliyetlerin az olması nedeni ile bayanlar, kurs veya eğitim çalışmalarını sosyalleşme için bir fırsat olarak görmektedir. Bu nedenle bu faktörün yüksek çıkması normaldir. İş alanında daha verimli olmak ve gelir getirici ek faaliyet olarak kursa katılma sonuçları beklentilere uygundur.
43. Tarımsal üretimde bayanların daha etkin olabilmesi için araştırmada elde edilen sonuçlara göre en önemli iki etken tarımsal üretimden yeterli gelirin elde edilmesi (%42.2) ile iş ve yaşam koşullarının daha iyi hale getirilmesidir (%29.9). Tarımsal üretimden yeterli gelir elde edildiğinde bu durum gerek iş gerekse yaşam şartlarının daha iyi olmasını sağlayacağından yeterli gelirin elde edilmesi üretimde etkin olmanın en önemli anahtarı konumundadır.
44. Araştırmada iş şartlarında iyileştirilmesi gerekenler nelerdir sorusuna kadınların %68.3'ü sosyal güvencenin sağlanmasıdır cevabını vermiştir. Bu sonuca göre sosyal güvenceye sahip olma kırsalda bayanların tarımsal üretimde daha etkin olmalarına olumlu katkı sağlayacaktır.
45. Tarımsal üretimde bayanların etkinliğinin artırılması için kamudan beklentilerinin neler olduğu gerek yerel yöneticiler gerekse politika yapıcılar için önem arz etmektedir. Araştırmada bayanların %26.5'i üretimde kullanılan girdilerin temini ve ürünlerin pazarlanmasında daha iyi bir kurumsal yapının olması gerektiğini, %26.2'si kırsal alanda sosyal ve kültürel imkânların artırılması gerektiğini, %23.8'i tarıma yapılan desteklerin artırılması gerektiğini ve %13.1'i kırsalda daha kolay ulaşılabilecek sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.
46. Araştırmaya katılan bayanların %60.0'ı ailede eşinin sözünün geçtiğini; %18.3'ü kayınpeder ve kayın validenin sözünün geçtiğini; %12.5'i eşit olduğunu ve %9.2'si kendisinin sözünün geçtiğini belirtmiştir.

47. Aile içinde herhangi bir konuda karar alınırken aile bireylerinin fikirlerinin alınması ve tartışılması modern bir aile yapısının en önemli özelliklerindedir. Bu nedenle sağlıklı bir aile içi iletişimin sağlanması için aile bireylerinin fikirlerinin alınması önem arz etmektedir. Araştırmada aile içinde herhangi bir konuda karar alınırken bayanların %65.8'inin kararı alınırken, %18.4'ünün kararı bazen alınmakta, %15.8'inin ise kararı alınmamaktadır.
48. Araştırma sonuçlarına göre örf, adet ve göreneklerin kırsalda bayanların yaşamlarını büyük ölçüde (%87.5) olumlu yönde etkilediği görülmektedir.
49. Araştırma sonuçlarına göre günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisinin çok olduğunu söyleyenler %30.8, aile reisinin etkisinin orta düzeyde olduğu söyleyenler %35.0, aile reisinin etkisinin az olduğu söyleyenler %12.5 ve aile reisinin etkisinin hiç olmadığını söyleyenler %21.7'dir. Likert ortalamasına göre bu etki 1.75 tir. Yani az ve orta arası ancak ortaya yakındır. Bu sonuçlara göre araştırmada günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisi vardır.
50. Yaş grupları ile günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisi arasında yaş arttıkça günlük alınan kararlarda aile reisinin etkisinin oranının azaldığı söylenebilir. Ancak bu sonuç istatistiki olarak anlamlı değildir. Genç bayanların eşi (aile reisi) ile daha fazla fikir alışverişinde buldukları dikkate alındığında günlük yaşamda aile reisinin etkisinin daha fazla olması beklenen bir sonuçtur.

7.2. Çalıştay Sonuçları

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak yapılan çalıştayda SWOT analizi yaklaşımı benimsenerek katılımcıların da katkılarıyla aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

Güçlü Yönler ve Fırsatlar

1. Bayburt kırsalında kadının rolünün öne çıkmasındaki engeller aşılabilecek düzeydedir. Hem kadınları hem de eşlerini, eğitimle ve dolayısıyla bilinçlendirmeyle; gelişen tutum ve davranışlar, bu ilişkileri daha iyi bir noktaya taşıyacaktır.
2. Kırsal alandaki altyapı iyi durumdadır. Bayburt ili, bulunduğu bölgedeki diğer emsal illere göre alt yapı açısından avantajlıdır. Ayrıca alet-makine kullanımı ve yeterliliği açısından tatminkâr düzeydedir. Bu durum, kadının rolünü artırıcı bir etkiye sahiptir.

3. İşletme büyüklükleri bölge ortalamasının üzerindedir. Bayburt ili bölge olarak Karadeniz Bölgesi içerisindedir; ancak işletme büyüklüğü ve arazi durumu bölge ortalamasının üzerindedir. Bu durum verimli tarımsal faaliyetler açısından önem arz etmektedir.
4. Bayburtlu kırsal kadın üretmeye ve kazanmaya yatkın ve isteklidir. Maddi anlamda az da olsa para kazanmaktadır. Toprakla zaten ilişkisi vardır, çalıştığı için karşılığını alabilmektedir. Ayrıca çalışmaya alışkın olduğu için dinç ve zinde kalabilmektedir. Böylece yaşansa bile uzun yıllar çalışmaktan rahatsızlık duymamaktadır.
5. Bayburt'ta üniversitenin var olması büyük bir imkân olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca köylerin merkeze yakın olması ve araçla ulaşımın kolay olması neticesinde, ihtiyaç duyulduğunda ilk ağızdan bilgiye ulaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Kadınlara yönelik eğitim faaliyetlerinin Üniversite tarafından verilmesi; Üniversitenin evrensel düşünüp, yerel çalışması, bölgesel ve ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunması genel anlamda önem arz etmektedir. Bu bağlamda Üniversitede Meslek Yüksek Okullarında kırsalda yaşayan genç kızlara hitaben çeşitli eğitim çalışmaları uygulandığında; nitelikli insan gücü yetiştirilmesi sağlanabilecektir. Bu sayede, kırsalda bayanların günlük yaşamlarında yararlanabilecekleri ve ihtiyaç duydukları gelir getirici faaliyetlere yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi sağlanmış olacaktır.

Üniversitede Sürekli Eğitim Merkezinde yaşam boyu öğrenim düşüncesinden hareketle, kırsalda yaşayan kadınlara yönelik; tespit edilen eksikliklerin giderilmesi amacıyla, kamu, özel sektör ve uluslararası kuruluşlar gibi dış paydaşlarla da iş birliği içerisinde bulunarak, çeşitli eğitim çalışmaları yapılması faydalı olacaktır.

Üniversitenin yapılanmasının ve eğitim birimlerinin oluşturulmasında yerel şartların, ihtiyaçların ve önemli problemlerin dikkate alınması, üniversitenin bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına verebileceği katkının etkinliği açısından çok büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla üniversitenin bu anlamda yerel şartlardan geri dönüş olarak üniversiteyi geliştirmesi kaçınılmazdır.

6. Bayburtlu kırsal kadınlar eğitim almaya heveslilerdir. İşlerini geliştirmek için değişime ve gelişime açıktırlar. İşlerinde uzmanlaşmış bayanlardan fikir alış verişi yapmayı sevmektedirler. Ayrıca kadınlar eğitim, kurs vb. faaliyetlere katılınca sosyalleşmenin vermiş olduğu hazla bu gibi faaliyetlere daha da önem vermektedirler.

7. İklim koşullarından dolayı, Bayburt kırsalında kadınların tarım dışı faaliyetlere ayıracak 6-7 ay gibi bir zamanları olmaktadır. Bu süre zarfında da kadınlar ihtiyaçlarına uygun cevap verebilecek olan, maddi-manevi anlamda kazanç sağlayan faaliyetlere vakit ayırabilecektir.
8. Çocukların anne ile olan ilişkilerinin olumlu ve güçlü olması ciddi bir avantaj sağlamaktadır. Kırsaldaki bayanlar, çocuklarının yönlendirmesi ile üretime katılabilir. Zira bayanlar çocuklarının sözünü dikkate alıp, değerli bulup, onları dinlemektedirler. Bununla beraber, aile içerisinde babanın otoritesini çocuklar anneye nazaran bir nebze aşabilmektedir. Oluşan toplumsal algıda çocuklar olumlu roller oynayabilmektedir. Yapılan anket çalışmalarında ailelerde ortalama olarak 4 çocuk bulunduğu tespit edildiğine göre bu durumdan faydalanılması yararlı olacaktır.
9. Kadınların özgüvenleri güçlüdür ve üretime katkı verme potansiyeli sanılanın aksine daha fazladır. Geleneksel yapıdan dolayı kadınlar öne çıkmazlar ama aslında her şeyin içinde aktif olarak yer almaktadırlar. Bu durum da kendilerine olan özgüvenin artmasına neden olmaktadır. Özgüvenleri yüksek olan kişilerin başarıya ulaşması da kaçınılmaz bir sonuçtur.
10. Kırsal alanda öz tüketime yönelik üretim faaliyetlerinde bulunulduğu için çalışma ve üretme potansiyeli vardır. Bu potansiyeli en verimli şekilde kullanmak için isteklidirler.
11. Var olan fırsatlardan yararlanarak proje yapma kapasitesinin yüksek olması önemli bir avantajdır. Projeler için önceden belirlenen kapasitelerin çok üzerinde ilgiyle karşılanması ve kadınların yaptıkları projeler sonucunda kendi başarılarını görerek kazanç sağlaması onları olumlu motive etmektedir.
12. Bayburt ili ve kırsalında genel ekonomik gelişmenin var olması ve buradan kadınların aktif şekilde üretime katılarak yeterli pay alıyor olması olumlu etki yaratmaktadır. Bu durumun diğer kadınlara da örnek teşkil etmesi onları da motive etmesi açısından önemlidir.
13. Ekolojik tarım potansiyeli mevcuttur. Bu imkândan yararlanmak suretiyle kadınların bu yönde faaliyet göstermelerini sağlamak avantajlı olacaktır.

14. Bayburt, Gümüşhane, Rize Kırsal Kalkınma Projesinde kırsal kadının ayrı bir başlıkta yer alması, kadınların desteklenmesiyle başarılı olabileceklerine inancın olduğunu göstermiştir.

Zayıf Yönler ve Tehditler

1. Kırsal alanda örgütlenme yeterli değildir. Kadınların ortak bir amaç için bir araya toplanıp faaliyette bulunması çok zor bir durumdur.
2. Mesleki eğitim yetersizdir. İlgili kuruluşların genel ve mesleki eğitim faaliyetleri ya hiç olmamakta ya da yetersiz kalmaktadır. Buna ilaveten günümüzde modern makineler yoğunlaşınca kadınlar ister istemez üretimden ellerini çekmişlerdir. Genel eğitim seviyelerinin de düşük olması, faaliyetlere katılımı olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla üniversite başta olmak üzere ilde bulunan eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri ve konuyla ilgili kurumlar bu problemi çözmeye çalışacak bir tutum içerisinde olmalıdır.
3. Genç hanımların karar alma mekanizmalarında yer almasının yaşlılara göre düşük olması olumsuz bir durumdur. Ailede karar alma sürecinde kayınvalide, kayınpeder gibi büyüklerin varlığı ve kültürel bağlamda onların fikirlerine karşı gelememe durumu genç bayanların kendi kararlarını uygulayamamasına sebep olmaktadır.
4. Kırsal alanda yaşlı nüfusun giderek artması neticesinde, değişime ve gelişime açık olmayan kişilerin bu yöndeki olumsuz düşünceleri, genç bayanların da üretime katılımını olumsuz etkilemektedir.
5. Kırsal alanla ilgili politikalar (proje, eğitim, destek, vb.) uzun vadeli, sürekli ve sürdürülebilir olamadığı için; olumlu etkilerinden hem geniş kitlelerin haberi olamamaktadır hem de uygulayan insanlar açısından cazip gelmemektedir.
6. Kırsal kadınlar eğitimden erken sıkılmaktadırlar. Çok kısa sürede büyük mucizeler olacakmış gibi yanlış düşüncelere kapılmaları, sabredememeleri ve uygulanan eğitimin bıkkınlık yaratması gibi sebeplerden dolayı eğitimler yarım kalmakta, sonuca ulaşamamaktadır. Bu durum, genelde motive etmeden yapılan, sürekli olmayan, kadınların problemlerini ve ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde doğrudan dikkate almayan ve problem odaklı olmayan eğitim çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Muhataplara hemen yararlı olabilecek, doğru zamanda verilen, doğru yöntemler kullanan ve sahada kullanılacak bilgi ve becerileri içeren eğitim çalışmaları planlanmalıdır.

7. Genç kızlar köyde gelecek görmemektedirler. Köy yaşamında iş şartlarının zor ve yaşam kalitesinin düşük olması nedeniyle, ayrıca şehir yaşantısının cazibesi nedeniyle gelecekte köyde yaşamayı düşünmemektedirler. Bu durum dolayısıyla köydeki genç erkeklerin de evlenebilmek için köyden göç etmelerine sebep olmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı tarımsal üretim geleceğe yönelik beklentileri fazla olmayan yaşlı nüfus tarafından yürütülmek zorunda kalmaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Bayburt'ta da acilen uzun vadeli çözüm bulunması gereken bir problemdir. İş ve yaşam şartlarını iyileştirecek, sosyal ve kültürel imkânları geliştirecek ve dolayısıyla gençleri kırsal alanda tutmayı sağlayacak uzun vadeli çözümler üretilmelidir.
8. Sosyal güvence olmaması sorun teşkil etmektedir. Tarımsal üretimde bulunan gerek işletme sahiplerinin gerekse üretimde işçi olarak çalışan kişilerin sosyal güvenceden yoksun olmaları tarımsal faaliyetlerden uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Bu durum hem Türkiye, hem de bölge tarımı için en önemli sorunların başında gelmektedir.
9. Kırsal alana yönelik projelerin yetersiz olması tarımsal üretimde çeşitliliği olumsuz etkilemektedir. Genel çoğunluğa hitap edecek, maddi kazanç getirecek faaliyetlere yönelik projelerin olmaması, kadınların tarımsal üretim dışında gelir getirici başka bir çalışma alanına yönlenebilmesine sebep olmaktadır.
10. Kırsal alanda sosyal ve kültürel ortamlar olmaması, kadınların hem bilgi alış verişi açısından hem de sosyalleşmesi açısından ciddi engellerden biridir. Bu ihtiyaçların karşılanamaması üretimde verimsizliğe ve motivasyon eksikliğine sebep olmaktadır. Bu ortamların kırsal alanda oluşmasını sağlayacak ve/veya bu anlamdaki şehir merkezinde var olan ve/veya oluşturulacak ortamlara ulaşabilmesini kolaylaştıracak politikalar; üniversite, yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri tarafından geliştirilmelidir.
11. TKDK'da Bayburt'un kapsama alınmaması, kalkınmaya yönelik projelerin desteklenmesi açısından önemli bir eksiklik meydana getirmektedir. Bu olumsuz durumu ortadan kaldıracak girişimler çok yönlü olarak gerçekleştirilmelidir.
12. Kadının faaliyetlerde rol almasında erkeğin olumsuz tutumu, kadını da olumsuz etkilemektedir. Ataerkil yapının sonucu olarak, erkek egemen bir toplumda kadınların gelir getirici faaliyetlerde ön planda olması toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır. Bu durum kadınlar üzerinde baskı oluşturduğundan, var olan potansiyellerinin kullanılamamasına neden olmaktadır.

13. Ürünlerin pazarlamasında yer almıyor olmaları, kadınların ürettiklerini satamamalarına ve dolayısıyla üretimde etkin rol alamamalarına sebep olmaktadır. Bölgede kadınlara yönelik yerel pazarların olmaması ve pazarda kadınların ürünlerini satmasının hoş algılanmaması, kadınların pazarlama zincirinde yer almamalarının en önemli nedenlerindedir.

Yukarıda sıralanan ve problemlerle ilişkilendirilen kırsal alanda kadının tarımsal üretimde etkinliğinin artırılmasında ortaya konulan güçlü yönleri öne çıkaran, fırsatlardan yararlanan; zayıf yönleri güçlendiren ve tehditleri bertaraf eden hizmetler, eğitim çalışmaları ve yatırımlar, projelere dayalı olarak yerel yönetimler, kamu kurum-kuruluşları, meslek odaları, sivil toplum örgütleri ve üniversite tarafından hazırlanmalı, uygulanmalıdır.

Bayburt'ta toplum hayatının iyileştirilmesine, kırsal kalkınmanın sağlanmasına ve tarımsal üretimde kırsal kadının rolünün artırılmasına yönelik yapılacak tüm projeye dayalı çalışmalarda, bu araştırmayla ortaya konulan sonuçların dikkate alınması başarıya ulaşmada önemli bir rol oynayacaktır.

8. KAYNAKÇA

- Anonim, a. Türkiye ve AB’de Kırsal Kalkınma: Bir Mevzuat Derlemesi. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara 2011.
- Anonim, b. Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.
- Anonim, c. Türkiye’de Kırsal Kalkınma. Türkiye Teknik Elemanlar Vakfı. Mayıs 2009.
- Anonim, d. Kırsal Kalkınma ve Kırsal Alanda Örgütlenme. İçişleri Bakanlığı, Araştırma ve Etütler Merkezi.
- Anonim, e. Bayburt valiliği web sitesi <http://www.bayburt.gov.tr/>
- Açıkalm, O., Saltık, A., 2007. Kalkınmada Yeni Kavram ve Stratejiler. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 2007 /1, s:5-27.
- Bingöl, D., 1988. Bayburt’ta Sosyo-Kültürel Yapı. Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu, 23-25 Mayıs 1988, s:211-230.
- Dunn, T., 1994. Rapid Rural Appraisal: A Description of Methodoloji and Its Application in Teaching and Research at Charles Sturt University, Rural Society 4(3/4), centre for Rural Society Research, Charles Sturt University, December, Wagga Wagga, Australia.
- Ecevit, M., 1994. Tarımda Kadının Toplumsal Konumu: Bazı Kavramsal İlişkiler. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 27, Sayı 2, 1994.
- Ekin, N. A., 2008. AB Kırsal Kalkınma Politikasının Hayvancılık Sektörüne Etkileri ve Türkiye Hayvancılığına Muhtemel Yansımaları, AB Uzmanlık Tezi. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Erol, C., Özok, G. S., 2011. Bayburt İli Turizm Master Planı. <http://www.dokap.gov.tr/wp-content/dosya/rapor/BAYBURT%20TMP.pdf>
- Gülçubuk, B., 2012. Tarımda İstihdam ve İşgücü. Tarım ve Mühendislik Dergisi, TMMOB-ZMO, Sayı:97-98, 2012, s:43-45.
- Hoşgör, G. A., 2008. Türkiye’de Küçük Üreticilikte Toplumsal Cinsiyet Boyutu ve Kadınların Toplumsal Sorunları. http://www.tr.boell.org/downloads/ayse_gunduz_hosgor.pdf
- Işık, N., Baysal, D., 2011. Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları: Genel Bir Değerlendirme. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, 2011, s:165-186.
- Keskin, G., 2004. Avrupa Birliği’nde Tarımda Kadının Yeri. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı 5, Nisan 2004.
- Koca, B., 2010. Çalışma Hayatı ve Kadın. http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1456/file/Calisma_Hayati_ve_Kadin_Bennur_Koca.pdf

- Kulak, E., 2011. Tarımsal Üretim Süreçlerindeki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri: 1980 Sonrası Gelişmeler. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Oktik, N., 1997. Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri. <http://akademik.mu.edu.tr/data/06020000/resim/file/04-10%20nurg%C3%83%C2%BCn%20oktik.pdf>
- Önen, M., Albayrak, H., 2011. Kamu Yönetimi Bağlamında Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları: AB İle Karşılaştırmalı Bir İnceleme. KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi 8 (2) 2011,s:1-16.
- Örnek, A., 2007. Kırsal Kalkınma El Kitabı. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. <http://www.tr.boell.org/downloads/kirsalkalkinma.pdf>
- Özgen, Ö., Ufuk, H., 2000. Kırsal Kesimde Kadın Eğitimi. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/6121d1f782d29b6_ek.pdf?tipi=14&sube=
- Özaktaş, D., F., Konur, F., 2012. Türkiye'de Kadının İşgücüne Katılımında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Uygulama Örnekleri. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz 2012, Cilt:12, Yıl:12, Sayı:2, 12:63-81.
- Özkaya, T., Karaturhan, B., Boyacı, M., 1999. Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı: Halil Beyli Projesi Örneği, Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yayın Bülteni: 34, İzmir.
- Tolunay, A., Akyol, A., 2006. Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2006, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 116-127.
- Tutar, F., Yetişen, H., 2009. Türkiye'de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2009, Cilt:2, Sayı: 2, s.116-131.
- TÜİK, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu Seçilmiş Göstergelerle Bayburt 2012. Yayın No: 4090, Ankara.
- TÜİK, 2014. Türkiye İstatistik Kurumu Resmi Web Sayfası (www.tuik.gov.tr)
- Yavuz, F., 2003. The Rural Socio-Economic Survey (RSS) for The Master Plan Study on Participatory Watershed Rehabilitation in Coruh River in The Republic of Turkey financed by Japan International Cooperation Agency (JICA).